

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Центр патріотичного виховання молоді
Білоцерківського національного аграрного університету
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
Кафедра конституційного права та теоретико-правових дисциплін**

Матеріали круглого столу:
**«Конституція України:
історія, сьогодення, перспективи»**

24 червня 2021 року

Біла Церква
2021

«Конституція України: історія, сьогодення, перспективи»: матеріали круглого столу, Білоцерківський НАУ, 24 червня 2021 року. 41 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників круглого столу без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

БРОВКО Н.І., д-р юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

09101959nb@gmail.com

Моральний зміст конституційних норм: проблеми правового регулювання при побудові інформаційного суспільства в Україні

Право і мораль є основоположними елементами щодо регулювання та впорядкування відносин у суспільстві, виступають основними способами впливу на поведінку суб'єктів. Вони взаємодіють один з одним у процесі регулювання відносин, доповнюють один одного, перебувають у динамічному зв'язку, оскільки правова система організованого суспільства утверджує найважливіші для суспільства моральні цінності та ідеали.

Мораль постає у людському уявленні як належне, критерієм якого є добро і зло, чесність, порядність, справедливість, правда. Мораль є динамічним явищем, яке трансформується залежно від економічного, інформаційного, культурного, духовного розвитку суспільства або індивідів.

Право за своїм змістом і формою є елементом людської культури, оскільки віддзеркалює рівень і характер загальнолюдських надбань, які у правотворчому процесі набувають юридичного змісту і за допомогою домінуючої юридичної техніки втілюються у правові встановлення.

Розуміння сутності і соціального призначення правових явищ і процесів (законності, правопорядку, правосуддя, юридичної відповідальності) сприяють зміцненню у свідомості людини основних принципів і категорій моралі.

Конституція України містить розгорнуту систему норм, що закріплюють гарантії прав людини, відображаючи загальнолюдські моральні та правові цінності: цілеспрямоване регулювання й перебудова внутрішньодержавних і міжнародних відносин; загальна демократизація, правовий статус особи, її виборчі права, закріплення основних рис правової держави; орієнтація на людину і загальнолюдські цінності; правове зміцнення основ громадянського суспільства, розвиток механізмів узгодження інтересів різноманітних соціальних, національних, мовних і релігійних груп; здорове екологічне середовище, соціальну захищеність, право на користування надбанням людства в сфері політики, економіки, культури тощо.

Конституція України визначає критерії правового закону. Головна мета конституційних норм полягає у застосуванні юридичних засобів стримування свавілля та деспотизму держави. Вони покликані виражати інтереси не стільки самої держави, скільки інтереси громадянського суспільства, головною цінністю якого є людина. Це має бути мірилом соціальної цінності і ефективності української конституції. Відтак, вирішення питання чи є конституція законом суспільства, чи держави є своєчасним та нагальним. Відповідь однозначна: вона повинна бути основою, правовою базою ефективного рішення загальних справ громадянського суспільства, могутнім засобом його самозбереження і розвитку, забезпечення реалізації прав і свобод людини.

У сучасному інформаційному суспільстві Конституція має бути механізмом здійснення консенсусу всіх соціальних груп, суспільним договором, коли різноманітні верстви суспільства немов передають державі свої повноваження із забезпечення соціальної гармонії і злагоди на всіх рівнях.

Особливістю трансформаційних перетворень в Україні є те, що процес побудови постіндустріального суспільства у інформаційне співпадає зі стратегічною метою вступу до Євросоюзу. Цей процес відбувається як у правовій, так і моральній сфері. Втрата морально-етичних засад спонукає державу і громадянське суспільство шукати засоби і методи правової регламентації з метою ефективного врегулювання суспільних відносин. Разом з тим сьогодення вимагає глибокого осмислення Основного Закону аби конституційні норми відповідали сучасним викликам та моральним цінностям сучасного суспільства та оптимально використовувались і спрямовувались у прогресивне русло процесів державотворення. Тим більше, що Конституція України у деяких її положеннях неоднозначно сприймається різними політичними силами та верствами суспільства.

Моральні основи Конституції України припускають таку її побудову й практику застосування, яка базується на нормах, принципах і вимогах моральності та моралі. Конституційні норми, що не відповідають нормам моральності, будуть сприйматись у суспільстві як несправедливі й неефективні у правозастосовній діяльності. Варто зазначити, що у чинному законодавстві є окремі посилання на моральність та моральні засади суспільства, зокрема: в статті 35 Конституції України йдеться про таке, кожен має право на свободу світогляду і віросповідання, що включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Проте таких норм не достатньо.

З правової та моральної точки зору неврегульованими залишаються актуальні питання сьогодення: діяльність Інтернет видань, відсутність належного захисту національних інформаційних ресурсів, відсутні гарантії інформаційної безпеки особистості й суспільства. Тому нагальною задачею для України є розроблення належного правового забезпечення та внесення змін до Основного закону з тим, щоб привести його та відповідне конституційне законодавство у відповідність до викликів сучасності, вироблення дієвих механізмів захисту власного інформаційно-культурного простору, формування розвиненої національної свідомості та державно-політичної ідентичності, збереження культурно-історичної самотності.

Такий широкий спектр проблем, породжуваних побудовою інформаційного суспільства та зміною моральних ідеалів, цінностей тягне за собою необхідність внесення змін до Основного закону зокрема при забезпеченні права на інформацію та впливу її на правову дійсність, захист духовного життя людини і суспільства в умовах неконтрольованого інформаційного потоку, формування та розвиток правової культури в інформаційному суспільстві, інформаційне насильство та інформаційна безпека.

УДК 342.41

НІКІТЕНКО О.І., д-р юрид. наук, професор, Заслужений юрист України, кафедра публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет
oleksandmikitenko2021@gmail.com

Конституція України гарант права і свободи людини та їх гарантії

За роки, що минули після прийняття Конституції України нашою державою пройдено непростий шлях. Розвиток держави в складних соціально-економічних умовах при постійній нестабільності, значних суперечностях між законодавчою і виконавчими владами та деяких інших негативних факторах справа не з легких.

Так, 4 грудня 1990 р. відбулося засідання Конституційної комісії Верховної Ради України, на якому було розглянуто проект Концепції нової Конституції України, розроблений робочою групою Конституційної комісії.

Відповідно до Концепції Конституція мала ґрунтуватися на Декларації про державний суверенітет України, розвивати і конкретизувати її положення. Україна, зокрема, визначалася як суверенна держава, суть якої - становлення влади народу. Повновладдя народу мало здійснюватися на основі Конституції як безпосередньо, так і через депутатів, обраних до Верховної Ради України, а також через органи місцевого самоврядування.

Основним об'єктом конституційного регулювання і захисту Конституції визначалися людина, її права і свободи як найвища соціальна цінність. Так, передбачалося проголошення прав громадян, які раніше не закріплювались у нашій Конституції: право на недоторканність життя, право на свободу думок і переконань, право на одержання та поширення інформації, право на компенсацію матеріальної та моральної шкоди, завданої громадянину незаконними діями держави, державних органів і посадових осіб, право на матеріальну компенсацію в разі незаконного затримання, арешту, засудження, поміщення у психіатричний заклад, право громадян на свободу пересування та вибір місця проживання, право залишати країну та повертатися до неї тощо.

Слід зазначити, що у ході обговорення Концепції виявилися різні підходи до окремих її положень. Зокрема, активно дебатувалися питання про назву нашої держави (Україна, Республіка Україна, Українська радянська республіка), про форму державного правління (президентська або парламентська), про структуру Верховної Ради (одно- чи двопалатна), про місце і призначення прокуратури, Рад народних депутатів у системі органів державної влади, про необхідність відмови від імперативних депутатських мандатів і переходу до вільних та інші.

З метою широкої і всебічної апробації розробленого проекту Концепції нової Конституції Президія Верховної Ради Української РСР прийняла постанову від 18 березня 1991 р. «Про проведення республіканської конференції на тему «Концепція і принципи нової Конституції Української РСР». Конференція, яка відбулася 18 - 20 квітня 1991 р., виробила ряд цікавих і конкретних рекомендацій.

22 травня 1991 р. Верховна Рада розглянула Концепцію нової Конституції України і доручила Комісії по розробці нової Конституції доопрацювати її з урахуванням обговорення і винести її на схвалення Верховної Ради, яке відбулося 19 червня 1991 р.

Характеризуючи структуру проекту Конституції України, слід зазначити, що він складався з преамбули і дев'яти розділів з наступними назвами: розділ перший «Засади конституційного ладу», розділ другий «Права людини і громадянина», розділ третій «Громадянське суспільство і держава», розділ четвертий «Територіальний устрій», розділ п'ятий «Державний лад», розділ шостий «Кримська Автономна Радянська Соціалістична Республіка», розділ сьомий «Національна безпека», розділ восьмий «Охорона Конституції», розділ дев'ятий «Порядок змін і доповнень Конституції і конституційних законів». Передбачалось, що в цих розділах будуть закріплені норми двадцяти шести глав.

Відповідно до схваленої Концепції 1 липня 1992 р. Верховною Радою України був розглянутий проект нової Конституції нашої держави. Було прийняте рішення винести його на всенародне обговорення. За декілька місяців до комісії надійшло майже п'ятдесят тисяч зауважень і пропозицій.

8 жовтня 1993 р. Верховна Рада прийняла постанову, відповідно до якої проект нової Конституції мав бути доопрацьований за результатами всенародного обговорення та обговорення у Верховній Раді України. Остаточний варіант проекту нової Конституції України, доопрацьований Конституційною комісією, був датований 26 жовтня 1993 р. Таким чином, саме в цей день практично завершився перший етап конституційного процесу в Україні.

Ці та інші фактори обумовили розробку і укладення Конституційного Договору між

Верховною Радою України та Президентом України «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування на період до прийняття нової Конституції України», який було підписано 8 червня 1995 р.

Конституція закріплює в Україні засади державної політики, спрямованої перш за все на забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя. Вона заклала серйозні підвалини для розвитку і зміцнення демократичної, соціальної і правової держави, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Через зміст Конституції проводиться надзвичайно цінна і гуманна ідея про те, що саме держава функціонує для людини, відповідає перед нею за свою діяльність, а не навпаки. І це є головним обов'язком. Ми вже сьогодні усвідомлюємо, що інакше і не повинно бути. Адже Український народ є джерелом влади, яку він реалізує через відповідні органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Тому держава з її апаратом повинна служити, перш за все, своєму народові.

До речі, на конституційному рівні закріплене положення про те, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову. Причому органи законодавчої, виконавчої та судової влади є незалежні і здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. Тут хотілося б звернутись до історії законотворення в Україні і згадати відомий документ «Пакти й Конституції законів та вольностей Війська Запорізького», написаний ще гетьманом Війська Запорізького Пилипом Орликом і прийнятий 5 квітня 1710 р. На думку як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців, це була перша європейська конституція у сучасному її розумінні. І це справді так. Адже в ній уже на той час було закріплено й реалізовано ідею поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову. Пройшло майже триста років і це положення відтворене у нашій новій Конституції [1, с. 4-10].

На пленарному засіданні Конституційної асамблеї 6 грудня 2012 р. було визначено поняття щодо системи правоохоронних органів у сфері здійснення реформаційних процесів правоохоронної діяльності в Україні та унормуванні правового статусу правоохоронних органів в Конституції України. Перш за все, потребує з'ясування сутності терміну «правоохоронні органи», виявлення їх функціонального призначення і, виходячи з цього – визначення системи цих органів.

Поняття «правоохоронні органи» набув широкого вжитку після прийняття Конституції України ч. 3 ст. 17 яка поклала забезпечення державної безпеки і захист державного кордону на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначається законом. Так, зараз в українському адміністративному праві налічується від 17-ти до 80-ти правоохоронних органів залежно від конкретного змісту, який вкладається в розуміння «правоохоронні функції» і заснованих на ній критеріїв класифікації.

Поняття «правоохоронні органи» є одним із найбільш невизначених в українському правознавстві, внутрішньо суперечливим і надмірним за обсягом. Це поняття також відрізняється своєю безпредметністю в Конституції та законах України, відсутністю суб'єктного складу, у зв'язку з чим виникає певна конкурентність термінів – «правоохоронні органи», «правозахисні органи», «органи кримінальної юстиції».

Не може допомогти з поняттям правоохоронних органів чинне законодавство. Воно визначає правоохоронні органи шляхом їх конкретного переліку щодо Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. яким розширено перелік за рахунок включення до нього й інших органів виконавчої влади, які здійснюють правоохоронні, контрольні та правозастосовні функції [2, с. 3]. Правоохоронна система України сьогодні не здатна ефективно виконувати покладені на нею державою функції та завдання щодо забезпечення внутрішньої безпеки України від внутрішніх і зовнішніх загроз [3, с. 5].

Список використаних джерел:

1. Коментар до Конституції України / за ред. В. Ф. Опришка. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996 р. 376 с.
2. Тацій В. Я. Доповідь комісії з питань правоохоронної діяльності на пленарному засіданні Конституційної Асамблеї. Київ, 2012 р. 20 с.
3. Нікітенко О. І. Теоретичні проблеми удосконалення забезпечення внутрішньої безпеки держави правоохоронними органами : монографія. Херсон, 2011. 400 с.

УДК 351:35.086

САФРОНЕНКО В.М., директор
ТОВ Навчально-наукова академія «Правова освіта»
vasden25@gmail.com

Конституційно-правова відповідальність Президента України

На сучасному етапі розвитку юридичної науки є посилення уваги до проблем конституційно-правової відповідальності. Великий інтерес до цієї тематики обумовлений багатьма факторами, зокрема необхідністю забезпечення правопорядку та конституційної законності, зміцнення верховенства права та закріплення ефективного механізму охорони основоположних конституційних цінностей. Проблема відповідальності Президента України набуває сьогодні особливої уваги, адже він є гарантом прав і свобод людини, є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, захисником держави в цілому.

Конституційно-правова відповідальність – це вид юридичної відповідальності, якому притаманні такі ознаки: 1) вона є наслідком правопорушення; 2) відповідальність пов'язана із реалізацією санкцій, які встановлені у нормах права.

О. Совгиря, Н. Шукліна до специфічних ознак конституційно-правової відповідальності відносять: 1) конституційно-правова відповідальність спрямована на правову охорону Конституції України; 2) вона часто межує з політичною відповідальністю; 3) не існує єдиної процедури застосування [1, с.37].

Отже, конституційно-правова відповідальність – це вид юридичної відповідальності, який існує у сфері конституційно-правових відносин, має специфічних суб'єктів та є провідною гарантією захисту і реалізації конституції.

Детально регламентована конституційно-правова відповідальність (процедура імпічменту) Президента України у ст.111 Конституції України та Законі України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» №39-IX від 10 вересня 2019 року. Цей Закон відповідно до статей 85, 108, 111, 151 Основного Закону визначає правові та організаційні засади притягнення Президента України до конституційно-правової відповідальності шляхом усунення з поста в порядку імпічменту.

Конституція України передбачає конституційно-правову відповідальності Президента України – дострокове припинення його повноважень шляхом усунення з поста в порядку імпічменту (п.3 ч.2 ст. 108 Конституції України). У нашому законодавстві процедура імпічменту відноситься тільки до посади Президента України. Згідно з нормами 111 статті Основного Закону Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в разі вчинення ним державної зради або іншого злочину [2].

Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту ініціюється більшістю від конституційного складу Парламенту, тобто не менше ніж 226 народними депутатами України. Підставою для ініціювання імпічменту є письмове подання, яке підписується більшістю народних депутатів та їх підписи не відкликаються.

Для проведення розслідування Верховна Рада України створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої включаються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі. Висновки і пропозиції тимчасової слідчої комісії розглядаються на засіданні Верховної Ради України. При наявності підстав Верховна Рада України не менш як двома третинами від її конституційного складу (а це – 300 народних депутатів України) приймає рішення про звинувачення Президента України[3].

Конституційний Суд України в своєму Рішенні №19-рп / 2003 від 10 грудня 2003 року у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканності та імпичменту Президента України) зазначив таке: «установлення Конституцією України процедура імпичменту є єдиним способом притягнення Президента України до конституційної відповідальності і за своєю правовою природою не аналогічна обвинуваченню особи відповідно до норм Кримінально-процесуального кодексу України» [4].

У Законі України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент)» уперше на законодавчому рівні легалізовано інститут конституційно-правової відповідальності та закріплено деякі особливості суб'єктно-об'єктного складу, що розкривають її сутність і зміст як виду юридичної відповідальності, призначення у суспільстві та державі, а також місце у системі охорони Конституції та конституційного ладу. Але, всетаки є дуже ускладненою процедура імпичменту, яка фактично унеможливує реалізацію відповідної форми конституційно-правової відповідальності на практиці. Імпичмент – це досить складна конституційна процедура, яка може бути реалізована на практиці.

Список використаних джерел:

1. Совгиря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс: навч.посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556С.
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. Поточна редакція від 01.01.2020 р.
3. Закон України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент)» від 10 вересня 2019 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 40. ст. 212
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканності та імпичменту Президента України) від 10 грудня 2003 року № 19-рп/2003
Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. URL <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/525-impichment>

УДК 347.63

СОКИРИНСЬКА О.А., канд. юрид. наук, доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

Порушення прав дитини через участь у збройних конфліктах

Сучасна історія міжнародного гуманітарного права знає багато прикладів залучення дітей у конфлікти дорослих. Прикладом може слугувати Боснійський конфлікт, війна у Афганістані, війна в Руанді та багато інших. Використання дітей у війнах – це не нове явище у світі. Тисячоліттями діти йшли на війну у якості барабанщиків, посильних та служок. Але сучасний стан речей, коли збільшується кількість дітей, що тримають зброю в руках, викликає занепокоєння у всієї світової спільноти та всього прогресивного людства.

Два Додаткових протоколи 1977 року, які відповідно відносяться до міжнародних конфліктів та конфліктів не міжнародного характеру, зобов'язують сторони конфлікту

застосовувати всі практично можливі заходи для того, щоб діти, що не досягли п'ятнадцятирічного віку, не брали безпосередньої участі у військових діях та утримувались від вербування їх у збройні сили [1,2].

Прийнятий у 1998 році Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду передбачає серед військових злочинів, в тому числі й призов, набір або вербування дітей віком до п'ятнадцяти років до складу національних збройних сил або ж їх використання для активної участі у бойових діях [3].

Право прав людини також приділяє увагу участі дітей у збройних конфліктах. Основним документом у цьому зв'язку є Конвенція про права дитини 1989 року, що була прийнята практично всіма країнами світу[4]. Від участі в ній відмовились лише Оман, Сомалі, Об'єднані Арабські Емірати та Сполучені Штати Америки. Станом на сьогодні, лише Сомалі залишається осторонь дії цієї Конвенції.

Ця конвенція визначає дитину як людину, що не досягла вісімнадцятирічного віку, але встановлює п'ятнадцять років як мінімальний вік для участі у війні. Деякі держави намагались встановити у якості такого віку вісімнадцять років, однак їх пропозиція не отримала широкої підтримки. Варто зазначити, що найменшу підтримку вона отримала від країн, які перебували у внутрішніх конфліктах такого роду, в яких участь дітей була більш вірогідна. В таких країнах, наприклад африканських, половина населення, як правило, має вік менше п'ятнадцяти років.

Список використаних джерел:

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: – Електронний ресурс. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. URL: – Електронний ресурс. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text

3. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. – Електронний ресурс. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

4. Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року). – Електронний ресурс. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

УДК 342.41

МАКАРЧУК В.В., канд. юрид. наук, асистент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

vitalik.mako@gmail.com

Деякі конституційно-правові аспекти забезпечення національної безпеки і оборони України

Головною метою правової реформи в Україні є досягнення найповнішого забезпечення конституційних засад організації державної влади, принципу верховенства права, законності, захисту суверенітету і територіальної цілісності держави, забезпечення національної безпеки і оборони України, забезпечення внутрішньої безпеки країни, безпеки на прикордонних територіях України, гуманістичних вимог щодо діяльності держави. У вирішенні вищевказаних завдань велике значення мають різні галузі права, але вирішальну роль мають відіграти такі фундаментальні галузі публічного права, як державне (конституційне) і адміністративне право.

Конституція України проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. З вищенаведеного виходить, що захист прав і свобод громадян є конституційним обов'язком держави, установ і організацій, та правоохоронних органів в тому числі.

У ст. 17 Конституції України проголошується – забезпечення державної безпеки і захист державного кордону покладається на відповідні правоохоронні органи та військові формування, організація й порядок діяльності яких визначається законом [1]. Доцільно наголосити на тому, що в науковій доктрині також існує досить велика кількість визначень поняття «національна безпека». При цьому в їх основу покладена категорія «захищеність життєво важливих інтересів». Зокрема, в політологічному словнику національна безпека визначається як «захищеність життєво важливих інтересів особи, держави і суспільства, державних кордонів, територіальної цілісності, суспільно-політичного устрою, культурних цінностей та всього того, що становить основу матеріального й духовного життя країни, від внутрішньої і зовнішньої загрози; стан держави, що дозволяє їй зберігати свою цілісність і бути самостійним суб'єктом міжнародних відносин» [2, с. 386].

Підтримуємо думку Ліпкана В. А., який вказує, що під обороною слід розуміти «... систему політичних, економічних, соціальних, воєнних, науково-технічних, інформаційних, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Для реалізації захисту суверенітету і територіальної цілісності країни створюються сили, засоби й органи, здатні спільними зусиллями виконати це завдання. Міністерство оборони України як центральний орган виконавчої влади забезпечує проведення в життя державної політики у сфері оборони, функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, боєздатність і підготовку Збройних Сил України до здійснення покладених на них функцій і завдань» [3, с. 384]. На Збройні сили України – (військове формування), відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканості [3, с. 496–497].

На думку Россохи С. В., «під правоохоронним органом слід розуміти такий державний орган, що Конституцією та законами України наділений певним обсягом прав і обов'язків щодо здійснення захисту прав та законних інтересів громадян, юридичних осіб, суспільства і держави шляхом вчинення специфічних дій примусового характеру, які проводяться в певній процесуальній формі» [4, с. 13]. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» у відповідності до ч. 1 ст. 2 якого до переліку правоохоронних органів включаються наступні суб'єкти: органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [5]. Нормами цього Закону України не визначений вичерпний перелік досліджуваних нами суб'єктів, адже сам законодавець вказує, що мова йде й про інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. Про те, ця норма закону неодноразово піддавалась критиці з боку науковців.

Наприклад, Тацій В. Я. акцентує увагу на тому, що «...у результаті широкого тлумачення правоохоронної функції до правоохоронних органів включаються майже всі органи виконавчої влади, які в тій чи іншій мірі займаються виконанням правоохоронних функцій, тобто опосередковано й правоохоронною діяльністю. За таким критерієм у системі державного апарату виділяються близько 80 органів, які прямо чи опосередковано

здійснюють хоча б одну таку функцію. Разом з тим, за своєю правовою природою та поставленими перед ними завданнями до правоохоронних органів вони не мають жодного відношення» [6, с. 234].

На даний час в Україні швидко зростають загрози міжнародного тероризму, організованої злочинності, наркобізнесу, торгівлі людьми, спроб отримати політичні і економічні дивіденди на дестабілізації суспільно-політичної ситуації. Охорона інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, захист суверенітету, територіальної цілісності України, зміцнення національної безпеки і оборони держави є пріоритетним завданням правоохоронних органів.

Ст. 27 Конституції України передбачає: «Кожна людина має право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань». Ст. 19 конституції України закріпила, що правовий порядок в державі ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те що не передбачено законодавством [1]. Відповідно система прав і свобод людини визначається перш за все в Конституції України, але вона закріплює лише основні права і свободи людини, а також фундаментальні засади, діяльності органів держави які мають створювати гарантії таких прав і свобод. Права і свободи людини та гарантії їх дотримання при здійсненні правоохоронної діяльності отримують більш детальний виклад як в законах України так і в міжнародних правових актах. 1) загальні міжнародно-правові акти: а) Загальна декларація прав людини ООН; б) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; 2) європейські міжнародно-правові акти: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Європейська конвенція з відшкодування шкоди жертвам насильницьких злочинів; Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або таких, що принижують гідність, поводженню чи покаранню [7, с. 15]

Отже, Конституція України проголошує, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, всього українського народу. Саме тому оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності покладаються на Збройні Сили України під час виконання їхніх безпосередніх завдань. Відповідно забезпечення національної безпеки і оборони України вимагає прийняття великої кількості законів, та підзаконних нормативно-правових актів, та унормування парового статусу правоохоронних органів в Конституції України у сфері забезпечення національної безпеки і оборони держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Політологічний енциклопедичний словник / уряд. В. П. Горбатенко. Київ : Генеза, 2004. 386 с.
3. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. Київ : КНБ, 2009. 574 с.
4. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2007. 622 с.
5. Россоха С. В. Правоохоронні органи держави в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2016. 20 с.
6. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3781-12>
7. Тацій В. Я. Визначення поняття та системи правоохоронних органів у концепції змін до Конституції України (концептуальні підходи). *Право України*. Київ, 2012. № 11-12. С. 233-240.
8. Глухверя В. А. Адміністративна діяльність Національної поліції : навч. посіб. / За ред. В. А. Глухверя. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.

МАЛИШКО І.В., старший викладач кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
Inna_83@ukr.net

Доказування в конституційному судовому процесі

Свобода й особиста недоторканність є одними із фундаментальних прав людини і громадянина, які гарантуються Конституцією України. Для їх захисту та дотримання згідно з Основним Законом демократичної, правової та соціальної Української держави утворено загальнодержавних механізм, важливим елементом якого є Конституційний Суд України (далі – КСУ).

Конституційний судовий процес є специфічною юридичною процедурою, яка яскраво виявляється у його об'єкті. Тому одним з найважливіших елементів конституційного судового процесу є предмет доказування.

В Конституції України міститься положення про те, що Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції, що має право вирішувати питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції і здійснювати офіційне тлумачення положень Конституції і законів України.

Мета діяльності Конституційного Суду полягає у реалізації завдань, що передбачені Конституцією і Законом України «Про Конституційний Суд України». Ця діяльність втілюється у формі судового конституційного процесу, тобто має вигляд спеціалізованої судової процедури, проведення якої можливе лише Конституційним Судом [1].

Доказуванням у судовому конституційному процесі передбачає пізнавальну діяльність суб'єктів цього процесу, що має вираження у формі збирання, перевірки і оцінки доказів.

Конституційний Суд України є судом права, а не факту, адже саме ця особливість безпосередньо впливає на процедуру доказування в ньому і сприяє появі низки особливих ознак, що відрізняють її від аналогічної процедури в суді загальної юрисдикції. Найсуттєвіша відмінність вже закладена у самій сутності Конституційного Суду як суду права. Це відображають положення статті 8 Конституції України про верховенство права і статті 4 Закону про Конституційний Суд України, де зазначено, що цей Суд керується насамперед правом, Конституцією України, а вже потім чинним законодавством та нормативно-правовими актами. Здійснюючи перевірку конституційності законів, актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, тлумачачи Конституцію і закони, надаючи висновки щодо пропонуваніх до Конституції змін, конституційності чинних або тих міжнародних договорів, що вносяться на ратифікацію до Верховної Ради України, чи щодо процедури імпічменту Президента України, Конституційний Суд повинен орієнтуватися на Конституцію України. Його ж право випадку виглядає як деталізація правил життя суспільства, системи принципів, зокрема справедливості, рівності, розумності, демократичності, вільності (свободи)².

Тому Конституційний суд як суд права має бути тією інституцією, що деталізує правила суспільного життя, враховує моральні правила і принципи, орієнтуючись на Конституцію та законодавство України. В ході доказування в конституційному судовому процесі на відміну від інших видів юрисдикційного процесу встановлюються обставини ідеального характеру, а не фактичні дані, факти, дії і події (матеріальні обставини). І незважаючи на те, що у конституційному судовому процесі джерелами доказів можуть бути показання сторін, свідків, висновки експертизи і документи (все перелічене є різновидом фактичних даних), для Конституційного Суду вони мають сенс лише в тому аспекті, в якому стосуються права,

правового або неправового характеру поведінки, діяльності чи бездіяльності особи. Процес доказування в конституційному судовому процесі має у собі низку стадій.

- Першою стадією є визначення кола обставин, що підлягають доказуванню, та формування предмета доказування.

- Другою стадією є надання доказів суб'єктами права для звернення до Конституційного Суду України.

- Третьою стадією є збирання доказів суддями, колегією та всім складом Конституційного Суду України.

- Четверта стадія передбачає дослідження й оцінка доказів.

Таким чином, предмет доказування в конституційному процесі має особливий і специфічний характер, ознаками якого є:

1. Для здійснення конституційного судочинства створено спеціально уповноважений судовий орган – Конституційний суд України.

2. Суть предмету доказування в конституційному судочинстві впливає з повноважень, визначених конституцією і збігається з предметом розгляду конкретної справи згідно з процедурою, встановленою законом.

3. Головна особливість предмету доказування полягає в тому, що конституційний судовий процес обмежений питаннями права, тобто з'ясуванням конституційності або неконституційності об'єктів конституційного судового контролю.

Список використаних джерел:

1 Костицький М. Gesetzliche Grundlagen der Verfassungsgerichtsbarkeit in der Ukraine. Studios for deutsch-ukrainischen Beziehungen. Ukrainische freie Universität, Munich, 2000. 77–95.

2. Костицький М. Доказування у конституційному судовому процесі. Вісник Конституційного Суду України. 2011. №4-5. С.158-163.

УДК 342.413

РОСАВИЦЬКИЙ О.О., ст. викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

aleksros86@gmail.com

Історична сутність та значення Конституції Пилипа Орлика

Коли я обрав тему власної доповіді на круглому столі, то ставив значно менш коло висвітлення питань Конституції Пилипа Орлика... Готуючись до останньої, я зрозумів, що тема буде значно ширшою...

В далекому 1989 році, коли ще я був не повнолітнім, отримав листа з поздоровною листівкою з міста Брянка, що зараз є тимчасово окупованою територією на Луганщині, а тоді це було місто вже Луганської області УРСР, Перебудова в якійсь мірі міняла назви містам, що були пере названі в минулому на честь катів радянської доби... Той лист, та мабуть ні до чого, а от поздоровна листівка має пряме відношення і до особистого, і до теми моєї сьогоденної доповіді... Там були слова: «Христос воскрес! Воскресне Україна!» Для багатьох, що жили і живих ці слова багато значили і значять.... От саме тому з такої преамбули і почав свою доповідь. На справді є безпосередній зв'язок між мною згаданою листівкою, Конституцією Пилипа Орлика і 25 річницею прийняття конституції України....

Продовжу з того з чого почав свою доповідь, а власне з незгоди з авторами вищезгаданої листівки, хоча вона мені в свій час вдавалася найпатріотичною і сміливою... Україна ніколи «не помирала», «хворіла», можливо в своїй боротьбі за буття якийсь час

навіть була «без свідомості», але завжди «жива», починаючи з власного утворення як держава - Руси-України...

Якраз таким яскравим доказом і є Конституція Пилипа Орлика, або як її ще називають Бендерівська конституція, виходячи з назви міста, де її було укладено в 1710 році... Не буду зупинятися на історичних подробицях того часу, думаю, що присутнім вони всім відомі... Але зверну увагу на те, що Велика французька революція і прийняття конституції США відбулися більш чим на півстоліття пізніше... З текстом самої Конституції можна ознайомитися на українських, російських та шведських сайтах відповідних історичних установ.

Конституція Пилипа Орлика діяла 4 роки і то не в повній своїй силі... Наприкінці 20 ст., в зв'язку з розпадом СРСР її зміст отримав іншого значення, як і постаті Івана Мазепи та її автора Пилипа Орлика. Цікавим є той факт, що оригінал написаний староукраїнською мовою зберігається у Москві, а у Києві є лише його ймовірна копія. З другого десятиліття двадцятого століття цей історичний документ отримав політичного присмаку, яким з охотою маніпулюють горе – політики, дорече, як і іншими історичними подіями пов'язаними з нашою Країною...

Так, якщо заглянути на веб сторінки вільної енциклопедії Вікіпедія, зокрема в її українській та російській контенті, то можна спостерігати зовсім різне тлумачення прийняття конституції Орлика та її змісту. В російському варіанті, наприклад ствержується: «Документ был составлен в двух экземплярах – на западнорусском языке и на латыни.»[1] Попри те, що на іншій російськомовній сторінці зазначається, що лише з 1721 року Московська держава за указом Петра Першого офіційно стала називатися Російською імперією, а він в свою чергу її імператором [2]

В україномовній версії Вікіпедії має місце висвітлення історія створення конституції: «Після поразки в битві під Полтавою гетьман Іван Мазепа зі своїми найближчими прибічниками з числа козацької старшини разом із залишками українсько-шведської армії опинились на території Османської імперії, рятуючись від московської армії. Тут, не витримавши великих потрясінь року, помер Іван Мазепа. Найімовірнішим наступником був близький до гетьмана генеральний писар — Пилип Орлик. При його обранні на раді старшин було прийнято документ, що визначав права і обов'язки гетьмана. Так як попередні документи такого призначення попередніх виборів не збереглися, а цей документ супроводив вибори гетьмана декілька століть і є звичаєвим правом «Країни Козаків — України», то Договір-Конституція Пилипа Орлика є офіційно визнаною першою козацькою, українською Конституцією»[3]. Тоді як в російськомовній версії він є відсутнім.

Подібних прикладів можна наводити безліч і не лише на прикладі Вікіпедії... Отже можна зробити і наступні висновки: незважаючи на те, що конституція Пилипа Орлика без сумнівів є визначним історично - правовим українським народно-політичним документом, у якому знайшли яскраве відображення тогочасні прогресивні ідеали української нації, її зміст і тлумачення і по сьогодні залишаються полем політично – історичних маніпуляцій, що до її тлумачення.

Шляхи до розбудови незалежної вільної і демократичної держави, до політичної самостійності проходять через зростання національної самосвідомості, через усвідомлення необхідності національного відродження народу України, через боротьбу - самих українців та представників інших народів, які пов'язали свою долю з долею України.

Список використаних джерел:

1. Договори и постановления прав и вольностей войсковых [Електронний ресурс] Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Договори_и_постановления_прав_и_вольностей_войсковых
2. Пётр I [Електронний ресурс] Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Пётр_I
3. Конституція Пилипа Орлика [Електронний ресурс] Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Конституція_Пилипа_Орлика

МЕЛЬНИК О.Г., канд. юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

olesia.melnyk.btsau@gmail.com

Сутність та значення закріплення в Конституції України положень щодо курсу України на членство в Європейському Союзі та НАТО

Відповідно до Конституції України, наша держава обрала стратегічний і безповоротний курс на членство в Європейському Союзі та НАТО. Це передбачено в п. 5 статті 85 Конституції України - до повноважень Верховної Ради України належить визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [1]. Вступ до цих організацій є стратегічною метою зовнішньої політики України – це питання важливого вибору, незворотності стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та в НАТО відносять до загальних конституційних засад, тому проблема набуття Україною такого членства належить до числа складних і багатоаспектних. Мова йде про питання що стосуються економічних, культурних та геополітичних умов і спроможностей на досягнення цієї мети.

Окреме місце серед цих питань займають і правові аспекти, а саме – конституційно-правові, так як однією із основних вимог, які висуває, наприклад, ЄС до потенційних членів, є вимога щодо забезпечення дотримання принципу верховенства права, тому діяльність державних та інших органів публічної влади повинна відповідати нормам Конституції та основам європейського права. Отже в формуванні такого конституційно-правового механізму регулювання суспільних відносин і полягає сутність конституціоналізації курсу держави на вступ до ЄС та НАТО.

В 2019 року Україна закріпила в Преамбулі Конституції рішучий курс на Євроатлантичну інтеграцію - приєднання до Європейського Союзу та вступ до Організації Північноатлантичного договору [2]. При цьому, прагнення України до вступу в НАТО має стратегічну мету, а саме отримання суттєвих гарантій власної незалежності, суверенітету, безпеки і територіальної цілісності, особливо ці питання актуальні в умовах військової агресії проти України з боку Російської Федерації, порушення територіальної цілісності нашої країни. Безперечно, що Євроатлантична інтеграція має суттєві переваги для України, хоч певна частина населення нашої країни все ще знаходиться в стереотипах і міфах стосовно такого курсу. Тому офіційне нормативне закріплення європейської та євроатлантичної інтеграції дає змогу здійснювати активні дії у напрямку вступу до ЄС та НАТО, тобто дії, спрямовані на покращення функціонування сфер державного управління. Між Україною, ЄС та НАТО була укладена низка угод, які сприяли зміні законодавства України.

Отже, зараз є актуальною потреба у вивченні мотивів, які впливають на геополітичне розуміння українців, особливо в регіональному аспекті. Україна не може стати іншою в один момент, для суттєвих змін потрібен немалий час. На сучасному етапі, зрозуміло, достатньо недавно прийнятого доповнення до Конституції, а всі інші варто вносити поступово – вже разом із більш глибоким усвідомленням змісту і значення європейських цінностей.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 141.
2. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 9, ст.50.

УДК 352-027

ПОЛЯРУШ-САФРОНЕНКО С.О., канд. юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

svetlanavasden25@gmail.com

Децентралізація муніципальної влади України в сучасному конституційному процесі

Конституція України 1996 року, з моменту її прийняття і введення в дію, заклала принципи децентралізації місцевого самоврядування. Варто підкреслити, що Європейська хартія місцевого самоврядування, з метою децентралізації муніципальної влади, визначає концепцію місцевого самоврядування як законне його право безпосередньо (шляхом зборів громадян, референдумів чи будь-якої іншої форми прямої участі громадян у здійсненні муніципальної влади, якщо це дозволяється законом), а також через свої представницькі органи регулювати і управляти значною часткою публічних справ під власну відповідальність та в інтересах місцевого населення [1]. Отже, розвиток конституційного процесу в Україні не припинявся з моменту її введення в дію і продовжується до цього часу. За четверть століття дії Конституції України захищені дисертації, написані монографії, підручники, посібники і наукові статті. Норми конституції коментуються на офіційному і доктринальному рівнях, прийнята значна кількість конституційних, органічних і поточних законів України в яких деталізуються конституційні принципи та встановлюються механізми їх реалізації. Метою даного дослідження є правове регулювання конституційних процесів децентралізації муніципальної влади в Україні. Для здійснення поставленої мети слід вирішити такі завдання: а) проаналізувати наукові праці і нормативно-правові акти щодо децентралізації муніципальної влади в Україні; б) сформулювати визначення та етапи правового регулювання муніципальної влади в Україні; в) пропозиція висновків і рекомендацій щодо децентралізації муніципальної влади в Україні.

В основу реалізації публічної влади покладено парламентсько-президентську форму правління на засадах децентралізації публічної влади, включаючи і муніципальну. Реалізуючи положення Європейської хартії місцевого самоврядування Конституція України закріпила, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах діючого законодавства України (ст. 140). Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи [2]. Як відмітив Ю. Шемшученко у реформуванні конституційних засад є відставання щодо організації державної влади і забезпечення прав і свобод людини. У цьому зв'язку він пропонує звернути увагу на реалізацію наступних методологічних принципів: 1) системності і комплексності у модернізації Основного Закону; 2) народовладдя, а саме: а) конституювати інститут громадянського суспільства; б) закріплення додаткових конституційних гарантій

забезпечення прав і свобод громадян; в) закріплення українського народу суб'єктом її прийняття; 3) конституційної законності. На його думку, вказані вище методологічні принципи стосуються політико-правових проблем, що знаходяться у стадії їх постійної трансформації. На завершення маю наголосити, що оптимальна практична реалізація вказаних вище методологічних принципів та інших пропозицій і рекомендацій, що стосуються реформування Конституції України істотно залежить від розвитку науки конституційного права [3]. Отже, організація державної влади на місцях і забезпечення прав і свобод людини і громадянина спрямоване на удосконалення децентралізації муніципальної влади та удосконалення конституційних принципів здійснення публічної влади місцевим самоврядуванням.

Реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні розпочалось з набрання чинності розпорядження Кабінету Міністрів (КМ) України від 1 квітня 2014 р. «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» (далі: Концепція) де закріплювалося, що система місцевого самоврядування на сьогодні не задовольняє потреб суспільства. Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню органами місцевого самоврядування, утвореними ними установами та організаціями високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях (далі – публічні послуги) [4]. Метою Концепції є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад [4]. В основі ефективної територіальної організації публічної влади є знаходиться проблема відсутності законодавчого урегулювання адміністративно-територіального устрою України. Так, О. Строгова досліджуючи проблему адміністративно-територіального устрою України в процесі децентралізації влади наголошує на необхідності утворення такої територіальної громади, яка мала б необхідні фінансові та матеріальні можливості для надання населенню повноцінних державних та громадських послуг [5, с. 211]. Відповідно до ст. 92 п.13 Конституції України територіальний устрій України визначається виключно законом [2]. Пропонуємо прийняти закони України: а) Про територіальний устрій України; б) Про місцевий референдум в Україні.

В результаті реформування муніципальної влади в Україні на засадах децентралізації був прийнятий Закон України від 5 лютого 2015 р. «Про добровільне об'єднання територіальних громад» де урегульовано відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст. Законом закріплено етапи добровільного об'єднання територіальних громад: а) ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад; б) порядок підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад; в) підготовка рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад; г) утворення об'єднаної територіальної громади та реорганізація органів місцевого самоврядування [6].

Підсумовуючи сказане вважаємо, що децентралізацією муніципальної влади в Україні є конституційна реформа територіальної та фінансової основи місцевого самоврядування. Її початок передбачає створення добровільних об'єднань територіальних громад, які мають бути спроможні забезпечити удосконалення: а) адміністративно-територіального устрою; б) фінансову децентралізацію; в) розширення повноважень органів місцевого самоврядування

тощо. Запропоновані по тексту рекомендації сприятимуть удосконаленню децентралізації муніципальної публічної влади відповідно до Конституції України.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року / http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU88002H.html
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. Відомість Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. Поточна редакція від 01.01.2020 р.
3. Шемшученко Ю.С. Конституційний процес у незалежній Україні (до 20-річчя Конституції України) (діалог-полілог). *Конституційний полілог. 20 років Конституції України: суспільство і влада в конституційному процесі. Збірка тез міжнародної науково-практичної конференції*. Київ.: ВАПЕ, 2016. С. 7-14.
4. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
5. Стогова О.В. Адміністративно-територіальна реформа в Україні як складова процесу децентралізації влади. *Сучасне суспільство*. 2017. Випуск 2 (14). С. 207-217.
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 р. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 13. Ст. 91. Поточна редакція від 14.05.2020 р.

УДК 347.1

ЄФРЕМОВА І.І., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
efrem.irina@gmail.com

Проблеми реалізації конституційного права на психічне здоров'я

Чинне законодавство України в сфері охорони психічного здоров'я знаходиться лише на початковому рівні. Нормативно-правова база, яка існує на даний час забезпечує правове регулювання щодо надання психологічного консультування лише в окремих сферах суспільного життя (освіта, соціальні служби). Однак щодо порядку надання приватних консультативних послуг і їх змісту відсутні спеціалізовані закони та нормативно-правові акти. Таким чином, відсутність правової бази, яка б встановлювала механізм реалізації особами права на отримання якісних послуг, особливо в частині психологічного консультування, та/або психологічної терапії, зумовлює необхідність розробки національного законодавства, що регулювало б порядок діяльності психологів та/або психотерапевтів без медичної спеціалізації з метою надання якісних послуг в сфері забезпечення психологічного здоров'я.

Конституцією України визначено, що життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека людини є найвищою соціальною цінністю (ст. 3)[1]. Таким чином Основний закон нашої держави проголошує здоров'я як цінність і первинну та необхідну передумову життєдіяльності кожної людини. На даний час, все частіше держава визнає, що психічне здоров'я громадян має велике соціальне і політичне значення, що і зумовлює його збереження як один із пріоритетних напрямком державної політики. Психічне здоров'я є складовою здоров'я в цілому, і входить до складу особистих немайнових прав фізичної особи. Відповідно до статті 3 Закону України «Про охорону здоров'я» визначено, що здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб і фізичних вад [2].

Відповідно до визначення ВОЗ, психічне здоров'я являє собою стан благополуччя, в якому людина реалізує власні здібності, здатна впоратись із звичайними життєвими стресовими ситуаціями, може продуктивно працювати і робити внесок для своєї спільноти.

[3] Однак, у зв'язку із швидким розвитком технологій, нестабільними політичними та економічними процесами, у людини можуть виникати проблеми у соціальних відносинах, можливі зміни стереотипів життєдіяльності, невизначеність перспектив, зниження загальнокультурного рівня, що значно погіршує її емоційний та психологічний стан, що може суттєво впливати на якість її життя. Для вирішення проблемних питань з метою покращити своє психічне здоров'я люди все частіше звертаються до психологів, на яких покладають значні надії, і очікують покращення свого життя. Однак завжди постає питання: як отримати якісну психологічну допомогу, до якого психолога звернутися, які наслідки можуть настати, в разі, можливої неякісної допомоги, і в чому це має виражатися.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР // Офіційний вісник України. 2010. №72/1. ст.2598.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
3. WorldHealthOrganization. Mentalhealth: strengtheningourresponse [Електронний ресурс] / WorldHealthOrganization – Режим доступу до ресурсу: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs220/en/>.

УДК 378.014

НАСТИНА О.І., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
o.nastina@ukr.net

Медіація та захист прав суб'єктів господарювання: конституційно-правовий аспект

Проведення переговорів з метою позасудового вирішення господарських спорів та примирення конфліктуючих сторін є окремим складним процесом, який наразі не врегульований чинним законодавством, але є визнаним правничою практикою і гарантований Конституції України.

Актуальність теми зумовлена недосконалістю та формалізмом чинного процесуального законодавства, відсутністю єдиної практики розгляду господарських спорів, зокрема щодо підвідомчості цих спорів судам різних юрисдикцій, а також збільшенням кількості правових конфліктів, які щороку надходять на вирішення судових органів, виникнення нових видів процесуальних підходів через призму різності практик відповідних палат Верховного суду України.

Способи вирішення господарських спорів можна розділити на дві види: традиційні способи – вирішення спорів у судах та нетрадиційні – так звані альтернативні способи розв'язання конфліктів (без участі державних судів). Вірогідний, реальний та можливий варіант врегулювання конфліктних ситуацій, поки ще не дуже поширений у національній правовій спільноті – це медіація. Відмітимо, що суб'єкти господарювання теж не є поза цим процесом, адже в Україні починає активно впроваджуватися бізнес медіація.

Проблема постійного збільшення кількості правових конфліктів між суб'єктами господарювання не може бути розв'язаною повністю. У напрямку вирішення правових спорів засобами правового регулювання можна лише вплинути через формування позасудових практик їх вирішення, поширення позитивного досвіду, пропагування примирення конфліктуючих сторін, що має наслідувати зменшення звернень до національних судів за вирішенням конфліктів, адже правосуддя в окремих категоріях спорів є недовим, затягнутим у часі, ресурсовитратним.

Система господарського судочинства України є недосконалою та потребує реформації, яка б сприяла досягненню ефективності, компетентності, а іноді і законності та доступності при вирішенні спорів між учасниками господарювання. Також проблемними наразі залишаються питання кваліфікаційного відбору медіаторів, їх професійності та галузевої кваліфікації, запобігання шахрайству у залученні третьої сторони до вирішення правового конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Про медіацію. Проект Закону від 19 травня 2020 № 1221 URL http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення 26.05.2021).

УДК 342

САМОЙЛОВИЧ А.А., ст. викладач кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
a.samoylovych@btsau.edu.ua

**Про конституційне закріплення до європейського
та євроатлантичного курсу України**

Проголошення України як суверенної держави стало поштовхом для розвитку суспільного та державного ладу в Україні на демократичних засадах. На теперішній час у Європі та на інших континентах розвиваються процеси глобалізації, які наштовхують на нове усвідомлення соціально-функціонального призначення держави, органів влади, державних і недержавних інституцій, взаємовідносин між державою та людиною.

Серед останніх змін до Конституції України було зафіксовано вектор до європейського та євроатлантичного курсу України. Тобто Верховна Рада України від імені Українського народу – громадян України всіх національностей, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, приймає цю Конституцію - Основний Закон України [2].

Природньо, внесення цих норм не гарантує та не означає швидкого вступу до як до НАТО та і до ЄС, оскільки потрібно здійснити багато державних реформ в усіх галузях державного управління, соціального захисту, економіки тощо.

Особливої актуальності проблема забезпечення суверенітету та територіальної цілісності України набула після анексії частини її території Російською Федерацією та фактичної військової агресії з її боку на територіях, що входять до складу Донецької та Луганської областей України. Міжнародно-правові гарантії, надані Україні Будапештським меморандумом та двосторонніми договорами з РФ, виявилися де-факто нікчемними. Тому пошук нових, більш ефективних міжнародно-правових механізмів забезпечення непорушності суверенітету України та відновлення й подальшого гарантування її територіальної цілісності, підняв на якісно новий рівень питання про можливу участь держави в Організації Північноатлантичного договору [2, с. 49-50].

Події в Україні, Молдові (Придністров'ї), Грузії, Білорусі, Сирії, провокаційні дії щодо Країн Балтії змушує Україну приймати нові виклики та завдання щодо реалізації колективної безпеки, та розуміючи, що вищевказані зміни у Конституції України не гарантують вступу України до НАТО, необхідно посилювати власну обороноздатність, закріплюючи це у Основному Законі та інших законодавчих актах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Веніславський Ф. В. Конституційні засади Євроатлантичної інтеграції України / Ф. В. Веніславський // Євроатлантична інтеграція України: свідомий вибір моделі безпеки : зб. наук. ст. за матеріалами III Харків. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, м. Харків, 3 листоп. 2017 р. : у 2 ч. – Харків, 2017. Ч. 1. – С. 48–52.

УДК 346.15

ОБІУХ Н.М., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
obiju2nm@gmail.com

Конституційно-правові засади захисту прав суб'єктів підприємництва в сучасних умовах

В умовах переходу України до європейської моделі економіки важливим завданням економічної політики держави є встановлення для кожного суб'єкта господарювання рівних умов для розвитку свого бізнесу. При цьому держава має гарантувати підприємцям рівні можливості та доступ до легального підприємництва, відповідно до статті 42 Конституції України.

Через пандемію Covid-19 окремі підприємці втратили інтерес до ведення своєї справи, оскільки не мали змогу отримувати стабільний прибуток. Окремі торгові фірми зазнавали значної конкуренції, тому не мали змоги повноцінно продавати свої товари. Підприємництво – це та сфера, у якій велику роль відіграють жорсткі правила, які існують у ділових відносинах. При цьому, щоб досягти успіху, потрібно поважати інтереси своїх ділових партнерів та поводитися в межах закону.

Основні принципи підприємництва сформульовано у статті 42 Конституції України та статті 6 Господарського кодексу України. Кожен має право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом – це конституційне право кожного громадянина, яке визначено у ст. 42 Конституції [1]. При цьому держава гарантує свободу підприємницької діяльності у межах, визначених законом (ст. 6 ГК України).

Свобода підприємницької діяльності є вихідним принципом у здійсненні комерційної діяльності, що передбачає вільний вибір організаційно-правових форм та виду діяльності, не забороненої законом. Кожен має право самостійно обирати, як і чим займатись в рамках закону. Держава не вправі втручатись у підприємницьку діяльність, окрім певних випадків, коли відбувається порушення правил ведення бізнесу.

Крім того, важливою конституційною нормою є гарантії захисту прав суб'єктів підприємництва. Основні з них визначені у статті 55 Конституції України. Зокрема, кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Тобто кожна особа має право вільно обирати незаборонений законом засіб захисту прав і свобод. Захист прав та законних інтересів може реалізовуватись кількома способами, серед яких: самозахист, залучення органів, які будуть сприяти в такому захисті, досудове врегулювання спорів.

Захист прав суб'єктів господарювання – це сукупність взаємозалежних правових засобів, способів і форм, за допомогою яких при необхідності забезпечується захист законних прав суб'єктів господарювання при їх порушенні [2].

Слід зазначити, що основним юрисдикційним способом захисту прав кожного громадянина (і це стосується також юридичних осіб) є право на звернення до суду у

встановленому законом порядку. Суб'єкти господарювання мають право звертатись до господарського суду згідно із встановленою юрисдикцією господарських справ за захистом своїх порушених прав чи законних інтересів, а також для вжиття заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

Важливу роль у регулюванні захисту інтересів суб'єктів господарювання відіграють принципи, закріплені у статті 6 ГК України [3]. Серед них – забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання; свобода підприємницької діяльності у межах, визначених законом; вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України та деякі інші.

Окремо хотілося б звернути увагу на визначення у статті 5 ГК України конституційних основ (принципів) правового господарського порядку. До них належать, зокрема: забезпечення державою захисту конкуренції у підприємницькій діяльності; недопущення зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірного обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції; забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання. Важливим є той факт, що принцип рівного захисту суб'єктів господарювання, захисту економічної конкуренції та захисту прав споживачів закріплюється на конституційному рівні.

Принцип захисту економічної конкуренції свідчить про забезпечуваний державою захист конкуренції у підприємницькій діяльності. З самого визначення змісту цього принципу простежується зв'язок з принципом рівного захисту суб'єктів господарювання, що відображається у суб'єкті, який забезпечує захист, тобто у державі.

Можна зробити висновок, що вищезазначені принципи дозволяють суб'єктам господарювання реалізовувати своє право на захист шляхом звернення до суду, до органів державної влади та органів місцевого самоврядування у разі порушення їхніх прав та законних інтересів, а також отримати належний комплекс прав для самозахисту.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України : [зі змін. та допов., внесеним Законом України від 03.09.2019 р. №27-IX]. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 160.
2. Костенко А.М. Захист суб'єктів господарювання: принципи здійснення. *Актуальні проблеми розвитку держави і права: історико-правовий дискурс: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Ніжин, 06 грудня 2019 р.). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. С. 108–110. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7530/1/Kostenko_2019.pdf
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV / [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

УДК 3491.2

ЛОМАКІНА І.Ю., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
irinalomakina739@gmail.com

Забезпечення конституційного права на працю в сільському господарстві

Однією з особливостей державного регулювання сільського господарства є посилення державного впливу на процеси формування кадрового потенціалу. Аграрна політика як система концептуально сформульованих намірів, цілей та завдань держави є базою для наступних ініціативних розробок законів та інших нормативно-правових актів, програм, дій державних органів, спрямованих на реалізацію цілей та завдань суспільства. Оскільки аграрна політика – продукт інтелектуальної діяльності, то її рівень, потенціал, адекватний

часовим реаліям та інтересам суспільства, залежить, перш за все, від професійної підготовленості, моральних якостей тих осіб, які пов'язані з формуванням і реалізацією державної аграрної політики. [1, с. 22].

Враховуючи важливе значення та сучасний стан кадрового потенціалу агропромислового виробництва, кадрова політика має здійснюватись із застосуванням заходів державного стимулювання, оскільки «без висококваліфікованих національних кадрів неможливо подолати економічну кризу, зберегти незалежність, побудувати демократичну і правову державу та вийти на рівень високорозвинених країн. Це повною мірою стосується і професійної освіти, яка органічно пов'язана із суспільним виробництвом і забезпечує відтворення робітничого потенціалу держави та є одним із чинників підвищення продуктивності праці й забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції» [2].

Реалізація сільськогосподарськими товаровиробниками суб'єктивного права на державну кадрову підтримку, значною мірою, залежить від того, чи створено в Україні систему відповідних органів, уповноважених здійснювати кадрову політику, чи закріплено в чинному законодавстві організаційно-правові форми державної кадрової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, як чітко визначені права та обов'язки суб'єктів правовідносин, що виникають в процесі її реалізації та яким чином забезпечуються ці права.

Відповідно до чинного законодавства України створення сприятливих умов молоді для здобуття освіти передбачає здійснення ряду заходів, які можна об'єднати за такими напрямками:

- а) стимулювання розвитку мережі закладів освіти;
- б) встановлення обов'язкової квоти підготовки фахівців для АПК і соціальної сфери сільської місцевості у навчальних закладах;
- в) підготовка кадрів для аграрного сектора економіки за рахунок державного та місцевого бюджетів.

Позитивне стимулювання передбачає ряд пільг для сільськогосподарських товаровиробників та осіб, що перебувають з ними в трудових відносинах і поєднують роботу з навчанням. Трудове законодавство закріплює гарантії для працівників, що направляються для перепідготовки та підвищення кваліфікації. Зокрема, при направленні працівника для підвищення кваліфікації з відривом від виробництва за ним зберігається місце роботи (посада) і провадяться виплати, передбачені законодавством (стаття 122 КЗпП України). При підвищенні кваліфікаційних розрядів або при просуванні по роботі повинні враховуватись успішне проходження працівниками виробничого навчання, загальноосвітня і професійна підготовка та успішне проходження працівниками навчання в закладах освіти (ст. 203 КЗпП України). За час проходження виробничого навчання, перекваліфікації або навчання іншим спеціальностям працівникам виплачується заробітна плата в порядку і у розмірах, що визначаються законодавством (ст. 207 КЗпП України). Працівникам, які поєднують роботу з навчанням встановлюється скорочений робочий тиждень або скорочена тривалість щоденної роботи із збереженням заробітної плати, надається додаткова оплачувана відпустка для підготовки та складання іспитів тощо (статті 208-209, 213-220 КЗпП України). При цьому, слід враховувати ст. 3 КЗпП України, відповідно до якої, особливості праці членів кооперативів та їх об'єднань, колективних сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств визначаються законодавством та їх статутами.

Список використаних джерел:

1. Латинін М. А. Державно-правове регулювання розвитку аграрного сектора економіки України / Латинін Микола Анатолійович : автореф. дисерт. на здобуття наук. ступ. доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 — механізми державного управління. — Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України. — Донецьк, 2007.

2. Соціальні аспекти під контролем Національної ради // Урядовий кур'єр. — 2002.—16 жовтня.
3. Кодекс Законів про Працю України {Затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375}

УДК 342.72

МЕЛЬНИК В.О., канд. юрид. наук, асистент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

Окремі аспекти реалізації Конституційного права на якісне дитяче харчування

Відповідно до статті 4 ЗУ «Про дитяче харчування» держава гарантує дітям право на забезпечення достатнім, високоякісним та безпечним харчуванням є складовою частиною гарантованого Конституцією України права на достатній життєвий рівень та охорону здоров'я.

Держава гарантує дитині право на охорону здоров'я та сприяє створенню безпечних умов для життя і здорового розвитку дитини, у тому числі раціонального харчування. А також забезпечує створення соціально-економічних умов, за яких можливо задовольнити потреби кожної дитини у високоякісному та безпечному харчуванні на достатньому рівні [1].

Відповідно до Закону України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" якість дитячого харчування - ступінь досконалості властивостей та характерних рис дитячого харчування, які здатні задовольнити фізіологічні потреби організму дитини в продуктах харчування виходячи з їх хімічного складу та енергетичної цінності [2].

Одним із пріоритетних напрямів осучаснення системи шкільного харчування, реформування якої у 2019 році ініціювала Перша леді України Олена Зеленська, є організація безпечного та якісного харчування дітей у закладах освіти. У 2020 році з державного бюджету було спрямовано 400 мільйонів гривень на ремонт та придбання обладнання для шкільних їдалень. Окрім того, на засадах співфінансування місцевими бюджетами було профінансовано понад 96 мільйонів гривень – це вкотре наголошує на потужній підтримці реформи в регіонах про що зауважив Сергій Шкарлет [3].

Була створена широка міжсекторальна група, учасниками якої стали представники Міністерства охорони здоров'я, Міністерства розвитку економіки та торгівлі й Міністерства освіти і науки. Вони відповідають за формування політик (норми та регламентація). За закупівлі та контроль якості відповідають Держпродспоживслужба, Антимонопольний комітет, Держаудитслужба, Асоціація дієтологів України. Також до робочої групи увійшли команда експертів ЮНІСЕФ та ідеолог проекту зі зміни культури харчування CultFood Євген Клопотенко. Окремо за реалізацію, контроль та фінансування харчування на місцях відповідають органи місцевого самоврядування та батьки [4].

Здорове харчування завжди перебувало у фокусі уваги ЮНІСЕФ, оскільки воно є головною передумовою для здоров'я та розвитку кожної дитини. Ми раді приєднатися до цього важливого партнерства, яке має на меті популяризувати здорове харчування та здоровий спосіб життя серед українців. Наші експерти готові долучитися до проведення досліджень та розробки національних комунікаційних кампаній. Об'єднавши наші зусилля, працюючи з освітянами та громадами, ми можемо мотивувати дітей і батьків сформувати нові норми поведінки для більш здорового майбутнього цілої нації», – наголосила голова Представництва ЮНІСЕФ в Україні Лотта Сільвандер [5].

На сьогодні питання якісного харчування дітей є ключовим напрямком не лише держави, а і кожного з нас. Здорове харчування, як і заняття спортом, є звичкою, яку варто прищеплювати змалечку і не лише в школах і садочках, але і удома.

Список використаних джерел:

1. ЗУ «Про дитяче харчування» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-16?find=1&text=%D1%8F%D0%BA%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B5+%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%B5+%D1%85%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F#w1_1
2. Закону України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/14216#Text><https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-16#Text>
3. <https://www.kmu.gov.ua/news/reforma-shkilnogo-harchuvannya-ye-nevidyemnim-elementom-bezpechnogo-osvitnogo-procesu-sergij-shkarlet>
4. <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-vistupila-na-vseukrayinskomu-forumi-ukrayina-69161>
5. <https://zvenrda.gov.ua/news/1621498665/>

УДК 336.23

КОВАЛЬЧУК І.В., канд. юрид. наук, доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
kovalchuk.inn@gmail.com

Конституційний обов'язок сплати податків, як детермінанта правового статусу платника податків

Ключовий обов'язком усіх без винятку платників податків виступає обов'язок, що отримала конституційне закріплення, платити встановлені законно податки і збори. Це положення ст. 67 Конституції України корелює зі ст. 29 Загальної декларації прав людини (ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.), яка встановлює обов'язки кожної людини перед громадою, у якій тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи.

Зміст цього загального обов'язку сплачувати податки, багатогранно розкривається в податковому законодавстві через систему прав і обов'язків платників податків, пов'язаних з веденням бухгалтерського обліку, поданням звітності податковим органам, податковим контролем, виконанням законних вимог і розпоряджень податкових органів та ін.

Платники податків можуть мати різні правові статуси в податкових відносинах, які обумовлені їх правовим становищем, здійсненням підприємницької діяльності в певній організаційно-правовій формі, місцезнаходження платника податків, розміру отриманого доходу, наявності у власності об'єктів оподаткування, здійснення різного роду угод. Залежно від статусу платники податків сплачують різні податки і збори, виступають учасниками різних матеріальних і процесуальних податкових правовідносин, мають неоднакові права і обов'язки.

Набуття статусу платника податків пов'язано з юридичними фактами, різного роду діями і подіями, які зумовлюють вступ платника податків в податкові правовідносини, виникнення у нього обов'язку щодо сплати того або іншого податку або збору, і набуття ним відповідного правового статусу з відповідними йому правами і обов'язками, спрямованими на забезпечення реалізації основного обов'язку зі сплати податку або збору.

Обов'язок по сплаті податку за звичаєм припиняється його сплатою, однак припинення податкового обов'язку частіше не збігається за часом з припиненням поширення на платника податків правового статусу. Подібна розбіжність спостерігається при оподаткуванні доходів

від підприємницької та іншої економічної, трудової діяльності, що носить тривалий або циклічний характер, об'єктів, які довгий час перебувають у власності, коли виконання обов'язку зі сплати податку в поточному податковому періоді не припиняє правового статусу платника податків, який продовжує здійснювати цю діяльність або мати у власності відповідний об'єкт.

Варто зауважити, що моментом виконання податкового обов'язку необхідно визнавати момент, коли вилучення частини майна платника податків, призначеної для сплати в бюджет в якості податку, фактично відбулося. Таке вилучення відбувається в момент списання банком з розрахункового рахунка платника податку відповідних коштів на сплату податку, або сплати платником податку коштів в касу банку. Після цього майно платника податків вже вилучено, а податок сплачено.

У юридичній літературі також розроблено підстави для зміни податкового обов'язку, до яких відносять зміни податкового законодавства, зміна термінів сплати податку, зарахування надмірно сплачених сум податків і ін.

Конституційний загальний обов'язок сплачувати встановлені державою податки і збори, незважаючи на його імперативний характер, спрямовано на захист не тільки публічних інтересів, а й приватних. Дана норма спрямована на захист платників податків від необгрунтованого збільшення тягаря оподаткування, так як закони, що встановлюють нові податки або погіршують становище платників податків, зворотної сили не мають і не змінюють правового статусу платника податків, який виник на підставі раніше діючого законодавства.

Крім того, принцип рівного податкового тягаря означає, що не допускається встановлення додаткових, а також підвищених за ставками податків в залежності від форми власності, організаційно-правової форми підприємницької діяльності, місцезнаходження платника податків та інших підстав, які мають дискримінаційний характер.

Необхідно уточнити, що мова в даному контексті йде виключно про встановлення додаткових і завищених ставок по наведеним критеріям. У той же час, надання податкових пільг може бути обумовлено організаційно-правовою формою юридичної особи та її місцезнаходження (особливі економічні зони). Відповідно такі критерії, як місцезнаходження організації, її організаційно-правової форми, форма власності не можуть бути виключені при визначенні її правового статусу.

Для забезпечення виконання публічного обов'язку сплачувати податки і збори держава володіє заходами державного примусу, а за невиконання або неналежне виконання цього обов'язку до платника податків можуть бути застосовані відповідні, передбачені законодавством, заходи притягнення до відповідальності.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що основний зміст правового статусу платника податків визначає конституційний публічний обов'язок сплатити передбачений законодавством податок або збір. На перший погляд сутність цієї «повинності» полягає в необхідності у встановлений термін внести до бюджету відповідного рівня грошову суму, розраховану відповідно до встановлених ставок. Однак насправді все набагато глибше.

У податкових правовідносинах бере участь широке коло осіб: податкові органи, платники податків, кредитні організації, податкові агенти та ін. Кожен суб'єкт цих відносин є носієм певного обсягу прав і обов'язків, що визначають їх податково-правовий статус та роль у податкових правовідносинах. Податкові органи забезпечують правильність і повноту нарахування і сплати податків та зборів; кредитні організації виступають сполучною ланкою між платником податків і бюджетом і забезпечують прийом і зарахування податкових платежів на бюджетні рахунки; платники податків наділяються значним обсягом прав і обов'язків, серед яких можна виділити процедурні, охоронні та інші групи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР із змін. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 67
2. Податковий кодекс України: Закон від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. – Ст. 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Загальна декларація прав людини ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_015

УДК 347.9

ПАХОМОВА А.О., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
pakhomova_a@ukr.net

Особливості конституційного права на судовий захист

Відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 року, кожна особа, яка вирішує спір щодо її прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого кримінального обвинувачення, має право на справедливий і публічний розгляд її справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону [1].

У свою чергу, стаття 55 Конституції України гарантує кожній людині судовий захист її прав і свобод [2]. Дане право є одним з найважливіших конституційних прав людини, так як судовому захисту підлягають всі без винятку права і свободи, що належать громадянину. Судовий порядок забезпечення прав громадян є найбільш досконалим з усіх відомих методів і засобів забезпечення прав особистості. Судові рішення є обов'язковими для всіх суб'єктів права, і в цьому проявляється сила судів як органів державної влади. Суди виносять рішення від імені держави, і держава забезпечує виконання цих рішень.

Конституція України гарантує кожному захист його прав і свобод в межах кримінального, адміністративного, господарського, цивільного, конституційного судочинства України. І ніхто не може обмежувати право на судовий захист, так як це суперечить принципу рівності усіх перед законом. До суду можуть бути оскаржені будь-які рішення і дії (або бездіяльність) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань і посадових осіб. У разі вичерпання всіх наявних внутрішньодержавних засобів правового захисту у кожного є право звернутися в наднаціональні органи із захисту прав і свобод людини відповідно до міжнародних договорів.

Будь-які права і свободи підлягають судовому захисту, незалежно від документа в якому вони закріплені. Такими документами може бути Конституція, галузеві закони, інші нормативні або локальні правові акти. Право на судовий захист закріплено в ст.8 Загальної Декларації прав людини: «Кожна людина має право на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами в разі порушення її прав, наданих Конституцією і законом».

В даний час питання поняття і сутності права на судовий захист є дискусійним. Зокрема, Л.А. Айсаєва розглядає судовий захист як сукупність матеріальних і процесуальних прав, які забезпечують відновлення порушених прав або запобігання неправомірного застосування правових актів за допомогою звернення до суду.

Т.В. Синюкова вважає, що право на судовий захист - складова частина правоохоронної функції держави.

Ю.В. Самовіч ототожнює право на судовий захист і право на доступ до правосуддя і вважає, що право на судовий захист - являє собою гарантію реалізації всіх прав і свобод людини і громадянина [3, с.85].

Конституційне право на судовий захист - самостійне суб'єктивне право, яке має власний зміст. Найбільш поширеною є точка зору, згідно з якою під змістом суб'єктивних прав розуміється комплекс різних правомочностей. Однак, в літературі існують і інші точки зору. І.С. Іоффе визначав зміст суб'єктивного права, як те, що вимагається або заборонено робити зобов'язаній особі, проте в подальшому його точка зору трохи змінилася і суб'єктивне право він визначив, як забезпечену законом міру дозволеної поведінки уповноваженої особи і можливість вимагати певної поведінки від зобов'язаної особи з метою задоволення визнаних законом інтересів іншої сторони [4, с.127].

Суду відведена особлива роль в якості суб'єкта реалізації права на судовий захист, вона обумовлена тим, що суд забезпечує судовий захист здійснюючи правосуддя. Суд надає суб'єктам права на судовий захист сприяння в його реалізації, здійснює правозастосовчу функцію.

Необхідно відзначити, що існує право на пасивний судовий захист і право на активний судовий захист. Відповідно, з моменту настання правоздатності у людини виникає право на пасивний судовий захист. З моменту настання дієздатності у людини виникає право на активний судовий захист. Важливими критеріями для дієздатності є вік і психічний стан людини. Цивільне законодавство прямо вказує, що громадянин можуть самостійно здійснювати свої права і обов'язки з 18 років. Однак, відповідно до законодавства, в деяких випадках досягнення дієздатності або певного її ступеня може наступити і до досягнення повноліття. До таких випадків Цивільний кодекс відносить одруження до досягнення 18 років, також передбачається можливість надання повної цивільної дієздатності особі, якій виповнилося 16 років і яка працює за трудовим договором або бажає займатися підприємницькою діяльністю, а також особі, яка записана матір'ю, батьком дитини до досягнення нею (ним) повноліття [5].

Основними гарантіями реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист є: гарантія вільного доступу до суду; гарантія не свідчити проти себе; рівність сторін і змагальність судового розгляду; гарантія отримання мотивованого судового рішення.

Однак, дані гарантії прийнято розглядати як елементи принципу справедливості, який є універсальним принципом. Варто зазначити, що перелік, наведений вище не є вичерпним, але дані гарантії є основними і для більш повного розуміння питання реалізації конституційного права на судовий захист, необхідно детально розглянути кожну із зазначених гарантій.

Для реалізації конституційного права на судовий захист необхідна ефективність, як одна з якостей даного права, її відсутність заперечує сутність розглянутого конституційного права. Під ефективністю розуміється дієвість, яка веде до потрібних результатів.

Важливим заходом підвищення ефективності конституційного права на судовий захист є спрощення судової системи. Основним аргументом для застосування даної міри є колізії, пов'язані з підсудністю справ між системами судів, що представляють досить серйозну проблему.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основних свобод [Електронний ресурс] : Рада Європи від 4 листопада 1950 року / Режим доступу до док. : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Конституція України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
3. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. пос. – К: Алерта, 2011. – 380 с
4. Иоффе О.С. Обязательственное право: Учебник. – М.: Юридическая литература, 1975. – 880 с.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – Ст. 356.

ЯРМОЛЕНКО Ю.В., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
dep.civillaw@btsau.edu.ua

Конституційно-правовий договір

У теорії конституційного права термін «договір» вживається в двох основних значеннях. Деякі дослідники вважають його згодою суб'єктів на створення і функціонування федерації, свого роду суспільним договором Ж.Ж. Руссо і позначають як основу будь-якої федерації, а саму федерацію - як «самоврядну договірну державу, в якій поділ і здійснення державної влади на всіх рівнях має ґрунтуватися на досягненні згоди і самоврядуванні»[1, с.87].

На думку В. Є. Чиркіна, прихильники такого підходу «найчастіше мають на увазі не особливий юридичний документ, а передбачувану (гіпотетичну) згоду етносів або населення, територіальних одиниць, органів влади федерації і її суб'єктів жити в складі федеративної держави» [1, с.88].

Без згоди сторін неможливо укладення договору, вона є найважливішою умовою створення і функціонування будь-якої федерації, відсутність такої породжує соціальні конфлікти і може привести до дезінтеграції та руйнування держави. Однак згода - одна, але не єдина суттєва ознака договору. При зведенні юридичного договору до згоди сторін відбувається звуження визначення, зі змісту поняття виключаються багато інших істотних ознаки, що може привести до термінологічної плутанини.

У другому значенні термін «договір» вживається в теорії конституційного права як правовий акт, юридичний документ, в якому зафіксовано волевиявлення суб'єктів федеративних відносин (зрозуміло, це занадто широке визначення, в подальшому воно буде звужене).

Для позначення договору в науковій літературі використовуються різні терміни: «внутрішні», «внутрішньодержавні конституційні», деякі автори відносять їх до адміністративних. Найбільш вдалий термін «конституційно-правовий договір», що підкреслює його специфіку перед договорами в інших галузях права.

Договір як правова конструкція здобув поглиблену наукове опрацювання в теоріях цивільного, міжнародного, трудового, адміністративного права. Останнім часом все більша увага приділяється питанням загальної теорії договору. З урахуванням результатів наукових досліджень в цій області можна запропонувати наступне визначення конституційно-правового договору.

Конституційно-правовий договір – це нормативний правовий акт, що закріплює вільне і узгоджене волевиявлення суб'єктів федеративних відносин з приводу федеративного устрою держави [2, с.97].

Істотні ознаки поняття «конституційно-правовий договір» можна умовно розділити на дві групи. До однієї відносяться загальні для всіх договорів ознаки незалежно від галузі застосування: документальна форма, вольовий характер, згода і свобода договору. Вони мають свої особливості в конституційному праві, проте досить повно розкриті в науковій літературі і з цієї причини рідко підпадають під об'єкт дослідження. В іншу групу входять специфічні саме для конституційно-правового договору істотні ознаки, які у визначальній мірі відрізняють його від інших галузевих договорів: нормативність, суб'єктний склад і об'єкт.

Список використаних джерел:

1. Черепанов В. А. Конституционно-правовой договор: понятие и возможности применения // Известия вузов. Северо-Кавказский регион. Серия: Общественные науки. 2003. № 1. С. 87-97.
2. Майданник О. О. Конституційне право України: Навч. посіб. – К: Алерта, 2011. – 380 с

УДК 314.7+349.6

КОНОНЮК П.О., магістрант 2-го р.н. ОП «Право» факультету права та лінгвістики
Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, канд. юрид. наук, асистент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

Екологічна міграція: конституційно-правові аспекти

Ми зараз живемо у доволі складний час з точки зору стану навколишнього середовища. Так, природні катаклізми спричинили міграцію частини населення та відповідно появу екологічних біженців - людей, що були вимушені залишити місце свого постійного проживання і які переміщуються в межах своєї країни або поза її межами внаслідок різкого погіршення стану навколишнього середовища або через екологічні катастрофи.

Ст. 50 Конституції України закріплює: «Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена». Права громадян на екологічно безпечне життя закріплені в ст. 16 Конституції України. Відповідно до неї: «забезпечення екологічної безпеки і підтримка екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи є конституційним обов'язком держави» [1]. Ст. 9 Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [2] закріплює екологічні права громадян, котрі відповідно поширюються на біженців та мігрантів.

У суспільстві, де громадянам надано можливість активно брати участь в охороні природи, закон є елементом екологічного виховання. Разом з тим ставлення до природоохоронних законів - не лише показник загальної культури, а й критерій оцінки професіоналізму і компетентності управлінських структур. Інакше кажучи, суспільна роль закону не обмежується регулюванням суто специфічних відносин. Ефективність законодавчої діяльності залежить від розуміння складних механізмів включення закону в різноманітність підсистем суспільних відносин як їх функціонального елемента [3, с. 147].

Міграція - це переміщення населення через кордон тих чи інших територій у межах однієї країни (внутрішня міграція) або з однієї країни в іншу (зовнішня міграція) зі зміною назавжди чи на тривалий час постійного місця проживання або з регулярним поверненням до нього [4, с. 641].

Загально визнаним стало визначення екологічної міграції прийняте у 1996 р. на конференції в Женеві. Згідно з ним, «екологічні мігранти – це особи, які вимушені покинути місце свого постійного проживання і переміщуються в межах своєї країни або перетинають її межі внаслідок різкого погіршення стану довкілля або екологічних катастроф» [5].

Сам термін «екологічні біженці» був запропонований у 2001 р. Майєрсом Н. з Оксфордського університету, який визначив цю категорію мігрантів, як тих, хто не може залишатися на місці свого проживання через посуху, ерозії ґрунтів, лісів, опустелювання та інших негативних змін у навколишньому середовищі [6].

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в Україні дійшло висновку про те, що Конституція України відкриває широке правове поле для мігрантів, зокрема біженців і шукачів притулку. Відповідні конституційні норми є демократичними, відповідають рекомендаціям ООН, Ради Європи, ОБСЄ та інших міжнародних організацій у цій сфері [7, с. 3].

Проте, як зазначає Тимчик Г. С., «категорія екологічних мігрантів в українському законодавстві згадується побіжно, а загальноприйнятого поняття екологічних біженців немає ні в міжнародному праві, ні в українській правовій системі. Така ситуація пояснюється, головним чином, тим, що як міжнародне, так і законодавство України в сфері міграції не є повністю несформованим, чому сприяє постійна трансформація видів вимушеної міграції. Характеристики сучасних міграційних потоків дуже рухливі, динамічні, що призводить до того, що законодавство не встигає ефективно врегульовувати всі ці процеси» [8, с. 240].

Бльок Н. В. пропонує наступне визначення екологічної міграції – це «переміщення населення з однієї країни в іншу, через стихійне лихо, глобальне потепління, екологічну катастрофу чи іншу причину, що сталася у навколишньому природному середовищі» [9, с. 22]. Також, на існування екологічних проблем, що суттєво вплинули на забруднення навколишнього середовища, через природні катастрофи, глобальну зміну клімату, не раціональне використання природних ресурсів, тощо та призвели до появи нового виду вимушеної міграції населення, а відповідно, виділення виду біженців - екологічних, вказують у своїй монографії Калюжний Р. А. та Тимчик Г. С. [10, с. 17].

У свою чергу Патійчук В. О. розглядаючи питання класифікації біженців у контексті сучасних міжнародних проблем, так само як і Ястребова Л. М., виділяє окрему групу політичних біженців, і поряд з ними, науковці розглядають економічних та екологічних біженців [11, с. 214].

Турецька Я. П. дослідивши критерії класифікації біженців та проаналізувавши їх видову характеристику визначає наступне: «... варто проаналізувати екологічні причини переміщення. Хоча з правової точки зору, екологічні біженці не визначаються «класичними» біженцями, той факт, що перебування особи у конкретному регіоні може спричинити загрозу безпеки у розумінні ст. 3 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання 1987 р., дає можливість говорити про те, що умова екологічної катастрофи в країні походження шукача притулку, також може вважатися порушенням ст. 3 вказаної Конвенції. А це в свою чергу, дозволяє забезпечити захист прав екологічних біженців та не допустити порушення принципу «заборони вислання або примусового повернення» [12, с. 5].

Як слушно пише Гунько Н. В.: «Екологічна катастрофа є непередбачувана та вимагає вирішення її у порядку ситуативності, на прикладі Чорнобильської проблеми світові держави мають робити висновки для уникнення такої ситуації вдруге. Але 11 березня 2011 р. сталася аварія на АЕС Фукусіма-1 у Японії, майже через 25 років після аварії на Чорнобильській АЕС в Україні. Але розвиток подій у Японії показав, що незалежно від причин катастрофи та соціально-економічного розвитку держави, вона мала майже такий сценарій, що і в Україні: спочатку - замовчування інформації, намагання своїми силами ліквідувати ушкодження, заспокоювання населення, а потім - визнання серйозності події перед власним народом та світовим співтовариством. Уроки Чорнобиля на цьому етапі не було враховано» [13, с. 40].

Як висновок можна зазначити, що глобальне потепління зробить непридатними для життя частину територій держав, що спричинить збільшення міграційних потоків, спрямованих в тому числі через територію України. Нормативно-правова база з екологічної міграції потребує подальшого доопрацювання, враховуючи постійну трансформацію різних видів вимушеної міграції.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
3. Хилько М. І. Екологічна безпека України : навч. посіб. Київ, 2017. 266 с.
4. Бакаєв О. В., Римаренко Ю. І. Юридична енциклопедія : в 6-ти т. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2002. Т. 3. 850 с.
5. Региональная конференция по рассмотрению вопросов беженцев, недобровольно перемещенных лиц, других форм недобровольных перемещений и возвращающихся лиц в 48 странах СНГ и соответствующих соседних государствах. Женева, 30 - 31 мая 1996 г. / Пер. с англ. 41 с.
6. Bonn Points : Energetic blogger discussing home life. URL: <http://www.efmsv2008.org/article/780?menu=103>
7. Отчет о выполнении исследовательского проекта «Соблюдение прав человека в Украине по отношению к беженцам и лицам, ищущими убежище». *УВКБ в Украине*. Киев : Ин-т социологии НАН Украины, 1999. 115 с.
8. Тимчик Г. С. Правові проблеми визначення правового статусу екологічних біженців. *Правові проблеми подолання наслідків Чорнобильської катастрофи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-м роковинам Чорнобильської катастрофи. м. Київ, 18 трав. 2011 р. Київ : КНЕУ, 2011. С. 238–242. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/16372>
9. Блюк Н. В. Детермінація трудової міграції населення в Україні: адміністративно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2018. 209 с.
10. Калюжний Р. А., Тимчик Г. С. Адміністративно-правовий статус, осіб визнаних біженцями в Україні: монографія. Київ : «МП Леся», 2015. 192 с.
11. Патійчук В. О. Класифікація біженців у контексті сучасних міжнародних проблем. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. Чернівці : ЧНУ, 2013. Т. 25-26. С. 213-218.
12. Турецька Я. П. Конституційно-процесуальний статус біженця, як вид правового статусу іноземця : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2019. 211 с.
13. Гунько Н. В. Уроки Чорнобилю: екологічна міграція соціально-демографічні наслідки чорнобильської катастрофи. *Демографія та соціальна економіка*. Київ, № 2 (16) 2011. С. 31-41.

УДК 342.5

ПЕТРУК Н.В., студент 2 курсу ОП «Право» факультету права та лінгвістики
Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

Конституційно-правова відповідальність

Конституційно-правову відповідальність характеризують як особливий вид юридичної відповідальності, що виступає як один з найважливіших елементів забезпечення правової охорони Конституції України. Кожен вчений по-різному дає поняття конституційної відповідальності.

Наприклад О. Майданник формулює визначення так: «Конституційно-правова відповідальність – це самостійний, встановлений в нормах конституційного права України вид юридичної відповідальності, що спрямований насамперед на забезпечення правової охорони Конституції України, який передбачає необхідність для суб'єктів конституційного правопорушення відповідати за свою юридично значиму поведінку, що реалізується у сфері конституційно-правових відносин».

На нашу думку, цьому визначенню відповідає ряд таких ознак:

- 1) вона є невіддільною від правопорушення;
- 2) пов'язується з реалізацією санкцій, що перебувають в нормах права.

Структура конституційно-правової відповідальності складається з:

- 1) соціальної відповідальності, що вимагає свідомої та ініціативної поведінки всіх суб'єктів конституційного права;
- 2) загальні засади відповідальності, що спрямовують галузеві види юридичної відповідальності й конкретні прояви конституційної відповідальності
- 3) включає в себе норми, які визначають активну відповідальність суб'єкта, його можливу та соціально необхідну поведінку.

Об'єктом конституційно-правової відповідальності є конституційний лад України як система найважливіших конституційно-правових відносин, які пов'язані з організацією та діяльністю держави та суспільства.

Об'єктивна сторона - є протиправність поведінки суб'єкта конституційного права. Протиправна поведінка визнаються ті діяння, які не відповідають вимогам конституційних норм.

Конституційно-правова відповідальність часто носить яскравий політико-правовий характер, що обумовлений реалізацією даного виду відповідальності у сфері здійснення народовладдя та іноді перетинається з політичною відповідальністю. Проте, необхідно зазначити, що політичний характер відповідальності поширюється лише на суб'єктів конституційних правовідносин, діяльність яких тісно пов'язана із здійсненням політичної влади, тобто на Президента України, Верховну Раду України, народних депутатів, Кабінет Міністрів, політичні партії та інші інституції.

В науковій літературі прийнято розглядати конституційно-правову відповідальність у двох аспектах – позитивному(активна) та ретроспективному.

Ретроспективна, що відповідальність за минуле. Вона настає лише тоді, коли для цього є нормативна підстава – пряма вказівка в законі (фактичною підставою ретроспективної відповідальності є вчинення правопорушення). Наприклад, перешкодження виборчого права, порушення порядку фінансування політичної партії, тощо.

Позитивна, тобто відповідальна поведінка, підзвітність, юридична компетентність, усвідомлення свого обов'язку, його неухильне виконання, тобто відповідальність як обов'язок здійснити дії, встановлені у законі. Підставою позитивної відповідальності є покладення на суб'єкта конституційно-правових відносин і невиконання або не належне виконання ним певних функцій. Наприклад, бездіяльність посадової особи, недосягнення поставлених цілей і завдань, неефективна робота певних органів тощо.

Санкція є обов'язковим атрибутом ретроспективної юридичної відповідальності, в даному відношенні конституційно-правова відповідальність не є виключенням. Тут взагалі необхідно вказати на те, що відповідальність виступає в якості форми реалізації деяких санкцій.

Конституційно-правову відповідальність пов'язують з іншими видами юридичної відповідальності – адміністративною, цивільною, кримінальною такі ознаки, як:

- а) негативна оцінка дій органів державної влади, місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб, дій громадян України, іноземців та осіб без громадянства та ін.;
- б) застосування до суб'єкта, що вчинив конституційне правопорушення санкції правової норми.

Джерелами можна визначити підзаконні нормативно-правові акти. Це – правові приписи, що видаються суб'єктами, уповноваженими накладати конституційно-правові стягнення. Зміст цих приписів конкретизує конституційно-правові санкції. Зокрема, до таких підзаконних нормативних актів можна віднести рішення Центральної виборчої комісії про відмову в реєстрації ініціативної групи всеукраїнського референдуму.

Отже, основним призначенням конституційно-правової норми є захист Конституції, інші ж види юридичної відповідальності покликані виконувати більш широкі функції.

ОБЕРТОС О.С., студент 2 курсу ОП «Право» факультету права та лінгвістики
Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

Порушення територіальної цілісності та недоторканості України в сучасних умовах: конституційно-правовий аналіз

Квітень 2014 року можна вважати початком антитерористичної операції на сході України, яка тривала до 30 квітня 2018 року. Після АТО на сході України була введена операція Об'єднаних сил (ООС). Першим кроком у цьому стала незаконна окупація Російською Федерацією АР Крим та міста Севастополь, який був спрямований на підрич незалежності та суверенітету України. Наступним етапом російської агресії стала спроба дестабілізувати ситуацію у східних та південних регіонах України з метою утворення на цій території держави «Новоросія», проте повній реалізації цих планів вдалося перешкодити. Незважаючи на це російські війська та незаконні збройні формування РФ окупували окремі райони Донецької та Луганської областей України чим, на нашу думку, порушили територіальну цілісність та недоторканість України.

Українські військовослужбовці виконуючи свій конституційний обов'язок та ризикуючи власним життям стали на захист суверенітету та територіальної цілісності держави. За інформацією у ЗМІ, кількість поранених у боях українських військовослужбовців у 2020 році зросла до 335 осіб [1].

На нашу думку, анексією території АР Крим та окупацією Донбасу був порушений Закон України «Про державний кордон України» [2]. В цей період з метою забезпечення відповідного режиму на цих територіях було прийнято ряд законів, зокрема, Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 26.03.2021 року, Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» ред. від 26.11.2020 року.

Аналізуючи Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» зазначимо, що його метою є визначення державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях. Закон передбачає:

- визначення поняття тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, їх правового статусу, правовий режим на зазначених територіях та заходи із захисту громадян, що проживають на тимчасово окупованих територіях (ст.ст. 1,2);

- визначення правової основи та цілей державної політики, основних напрямків захисту прав і свобод громадян та заходів із забезпечення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями Донецької та Луганської областей (ст.ст. 3-6,7,11);

- ведення поряд із поняттям «антитерористична операція» поняття «заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях», чітке визначення кола суб'єктів, котрі приймають участь у цих заходах, а також їх права (ст.ст. 7-8, 12);

- законодавче забезпечення передачі управління проведенням АТО від АТЦ при СБУ до Збройних Сил України шляхом введення посади Командувача об'єднаних Сил, який через Об'єднаний оперативний штаб здійснює керівництво силами та засобами суб'єктів, що

залучаються до вказаних заходів, визначення його повноважень та порядку призначення (ст.ст. 8-10) [3].

Варто зазначити що режим вказаних територій має свої особливості, зокрема з метою забезпечення життєво важливих інтересів суспільства і держави під час відсічі збройної агресії у зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій, військовослужбовці, працівники правоохоронних органів та особи, залучені до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, відповідно до Конституції та законодавства України мають право обмежувати певні права громадян, перелік яких встановлено статтею 12 вказаного Закону [3].

Інший Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» покликаний визначити порядок в'їзду осіб на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї. Так, відповідно до ст.10 громадяни України мають право на вільний та безперешкодний в'їзд на тимчасово окуповану територію і виїзд з неї через контрольні пункти в'їзду-виїзду за умови пред'явлення документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України [4].

Прийняття вказаного закону призвело до необхідності внесення змін до ряду нормативно-правових актів, зокрема в частині відповідальності осіб за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, а саме:

1. Кримінальний кодекс України доповнено статтею 332-1 «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї», за якою порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією транспортних засобів.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнено статтею 204-1 «Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України», за якою порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Отже, під час здійснення конституційно-правового аналізу порушення територіальної цілісності та недоторканості України ми переконались, що конституційне законодавство поповнюється новою нормативною базою, що викликано суспільною необхідністю та подіями в Україні. Відповідно до них можна зробити висновок, що держава створює умови для забезпечення державної політики направленої на захист державного суверенітету України та територіальної цілісності, а також реалізацію національно-культурних, соціальних та політичних прав громадян України, у тому числі корінних народів та національних меншин.

Список використаних джерел:

1. BBC News «Скільки українських бійців загинуло за другий рік Зеленського» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-55436967>

2. Закон України «Про державний кордон України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>

3. Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text>

4. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

УДК 342.33

ДІДЕНКО В.А., студент 2 курсу ОП «Право» факультету права та лінгвістики
Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
didenko.valentine.2@gmail.com

«Система стримувань і противаг» як засіб реалізації принципу розподілу влади

Досягнення демократії в державі є важливим завданням уряду. Однією з головних проблем держав, які стали на шлях демократичного розвитку, є забезпечення розподілу влади між гілками влади. Система стримувань і противаг передбачає обмеження влади, спрямовану на забезпечення балансу між компетенцією уряду. Саме за його допомогою можливо уникнути концентрації влади в одних руках, за допомогою цього можливо досягти ефективної децентралізації влади, та створити умови для ефективного розвитку, зміцнення демократії.

Зараз не втрачає актуальності проблема подальшої розбудови демократичних засад організації ефективної системи державної влади, унеможливлення її розбалансування, недопущення системної політичної кризи внаслідок протистояння між вищими органами державної влади. Незважаючи на численні наукові розробки даної проблеми, спостерігається істотний дисбаланс у відносинах вищих органів державної влади, що стає на перешкоді формування ефективного механізму державного управління. Тому роль інституту Президента України в механізмі державної влади потребує більш ґрунтовного системного вивчення та узагальнення.

Вперше нормативне закріплення засад поділу повноважень між гілками влади, питання їх взаємодії і врівноваження було відображено у Конституційному Договорі між Верховною Радою України та Президентом України. Положення цього документу знайшли подальший розвиток в Конституції України 1996 року. В ній було закладено основний принцип розбудови правової, демократичної держави – поділ влади на три гілки та визначено одну із складових його реалізації – механізм стримувань і противаг. Відповідно до ст. 102 Конституції України Президент України є главою держави і виступає від її імені. Водночас, згідно зі ст. 6 Основного Закону України, він не включений до жодної гілки влади. Проте, як глава держави Президент України є рівноправним органом в системі органів державної влади і відповідно до своєї компетенції вступає з іншими органами держави у конституційно-правові відносини, які можна визначити як відносини щодо розподілу повноважень між ними [9, с. 79].

Систему стримувань і противаг між гілками державної влади складають шість груп техніко-правових інститутів (засобів), які забезпечують урівноваження, взаємостимування та співпрацю гілок влади: 1) принципи формування гілок влади; 2) принципи організації та інші особливості функціонування гілок влади; 3) повноваження гілок влади, що забезпечують їх взаємне стримування та взаємообмеження; 4) строки реалізації цих повноважень; 5) конституційно-правова відповідальність органів державної влади за невиконання або неналежне виконання покладених на них конституційних обов'язків; 6) механізми контролю і судового захисту [10, с. 14].

Можна виділити принцип бікамералізму, принципи більшості в парламенті, колегіальності уряду, виборності і певного терміну діяльності того чи іншого складу органу влади, обмеження кількості переобрань однієї особи на конкретну посаду, принципи законності й гласності. Особливе місце у механізмі стримувань і противаг належить принципам, покладеним в основу статусу члена парламенту, найважливішим серед яких є принцип несумісності обіймання однією особою посад в різних органах влади.

Прямі взаємообмеження гілок влади, тобто спеціальні повноваження, що дозволяють їм здійснювати вплив одна на одну, утримувати та нейтралізувати узурпаторські наміри, є важливою складовою системи стримувань і противаг між гілками державної влади. Так, Президент України згідно з ч. 2 ст. 90 Конституції України може достроково припинити

повноваження Верховної Ради України, якщо протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися. У даному контексті варто зауважити, що на відміну від деяких інших країн, вирішення долі Верховної Ради України не поставлено у залежність від сваволі уряду і Президента, а умови її розпуску спрямовані, передусім, на забезпечення стабільності державної влади, безперервності її здійснення [4, с. 13].

Виходячи зі встановленої Конституцією України республіканської форми державного правління змішаного, президентсько-парламентського типу, яка закономірно пов'язана з так званим дуалізмом виконавчої влади, слід зазначити, що в основу управлінської вертикалі покладена модель "складного центру" [3, с. 49], який складається з двох функціонально поєднаних суб'єктів – Президента України та Кабінету Міністрів України. Специфічність даної моделі полягає саме у відношенні цих суб'єктів до гілки виконавчої влади: якщо уряд входить до неї як окрема структурна ланка системи органів, то Президент України – через певний обсяг своїх повноважень у сфері виконавчої влади. До функцій Президента України стосовно органів виконавчої влади належать: установча (формування органів), кадрова (призначення, припинення повноважень та вирішення питань відповідальності), контрольна (встановлення законності й доцільності діяльності) та регулятивна (правове регулювання діяльності) [2, с. 40].

Науковці зазначають, що перелік повноважень Президента України щодо органів виконавчої влади створює враження, що у нього конституційно встановлені всеохоплюючі функції та повноваження у сфері виконавчої влади і що саме він реально повинен очолити цю гілку державної влади [2, с. 45].

Окреме місце в цій системі посідають строки реалізації гілками влади зазначених повноважень. Проблема цього інституту в системі поділу влади полягає в недостатньому законодавчому врегулюванні строків реалізації гілками влади повноважень, що охоплюються системою стримувань і противаг між ними і у зниженні ефективності деяких інститутів системи стримувань і противаг, що може викликати обґрунтовані сумніви в легітимності окремих органів влади. В той же час врегулювання навіть абсолютної кількості необхідних для системи стримувань і противаг строків не гарантує налагоджену роботу цієї системи в разі відсутності механізму примусу до виконання гілками влади своїх конституційних обов'язків.

За невиконання або неналежне, в тому числі невчасне виконання вищими посадовими особами держави приписів Конституції, що забезпечують реалізацію принципу поділу влади, повинна наступати конституційно-правова відповідальність, яка передбачає реальну можливість настання для зазначених осіб негативних наслідків і здатна утримати їх від спокуси порушити норми конституції для отримання не передбачених нею переваг.

Одні із головних процесів виконують механізми контролю і судового захисту в системі стримувань і противаг між гілками влади. Ці механізми, засновані на праві, конституції і законі, містять достатні можливості для усунення практично будь-яких зловживань владою. Найважливіше місце в механізмі забезпечення конституційно встановленої рівноваги гілок влади посідає Конституційний Суд.

Усі інститути, що охоплюються системою стримувань і противаг між гілками влади, перебувають у стані безперервної взаємодії між собою. Їх взаємодоповнюваність і взаємозалежність – основа існування цієї системи.

Демократія – це свобода, обмежена законами. Для того, щоб вона повною мірою реалізовувала свою функцію контролю за дотриманням Конституції і законів, потрібно, насамперед, забезпечити її реальну незалежність, чого поки що в Україні домогтися не вдалося. Склалася ситуація, коли судді фактично служать не закону, а тим, хто їх призначає, що принижує і дискредитує судову гілку влади [11, с. 15].

Зараз уряду в Україні необхідно зосередитись на досягненні політичної стабільності, закон передбачає здійснення управлінської діяльності, свідоме використання розвитку та досягнення українського конституціоналізму. Наступні кроки для покращення взаємодії органів державної влади повинні бути пов'язані з переглядом обсягу повноваження кожної гілки влади та реалізація відповідних ресурсів на цій основі контроль з урахуванням фактичних показників ефективності, міжнародного досвіду, перспективних досліджень вітчизняних вчених. Слід зазначити, що система стримувань та противаг у сучасних умовах

повинна регулювати повноваження Верховної Ради України та Президента України, з метою запобігання узурпації влади в руках більшості та запровадження прозорих механізмів призначення та звільнення виконавчих посадових осіб.

Список використаних джерел:

1. Брежнев О.В. Споры о компетенции между органами власти как объект судебного конституционного контроля / О.В. Брежнев // Конституционное и муниципальное право. – 2005. – № 4. – С. 35–37.
2. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади: Навч. посіб. / Н.Р. Нижник, С.Д. Дубенко, В.І. Мельниченко та ін.; За заг. ред. проф. Н.Р. Нижник. – К. Вид-во УАДУ, 2002. – 164 с.
3. Державне управління: теорія і практика. За заг. ред. Авер'янова В.Б. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.
4. Жук Наталія Анатоліївна. Стимування і противаги в системі поділу влади в Україні (загальнотеоретичні проблеми): дис. канд. юрид. наук: спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2006. – 20 с.
5. Закон України "Про Кабінет Міністрів України" від 7 жовтня 2010 р. № 2591-VI (із змінами, внесеними згідно із Законами N 2756-VI (2756-17) від 02.12.2010, ВВР).
6. Кабанець О.С. Історичні передумови виникнення та становлення демократії / О.С. Кабанець // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. – Вип. 48. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2010. – С. 21–26.
7. Козюбра М. Верховенство права: українські реалії та перспективи / М. Козюбра // Право України, 2010. – № 3. – С. 6–18.
8. Конституція України від 28 червня 1996 року (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 30, ст. 141) із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI (2952-17) від 01.02.2011, ВВР, 2011, N 10, ст.68.
9. Плахотнюк Н. Г. Інститут президентства в Україні: становлення та розвиток : монографія / Н.Г. Плахотнюк, В.І. Мельниченко; Нац. Акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: Видавн. Дім "Максімум", 2004. – 224 с.
10. Силенко Л. М. Конституційні основи системи стримувань і противаг як засіб організації та функціонування державної влади в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 "Конституційне право" / Л. М. Силенко. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2000. – 20 с.
11. Система стримувань і противаг у сфері державно-управлінських відносин: наук.-метод. рек. / авт. кол.: В.А. Ребкало, В.А. Шахов, Е.А. Афонін та ін.; за заг. ред. В.А. Ребкала, М.М. Логунової, В.А. Шахова. – К.: НАДУ, 2008. – 72 с.

УДК 343.3

ТКАЧЕНКО Т.Д., магістрантка 2-го р. н. ОП «Право» факультету права та лінгвістики
Науковий керівник – **МЕЛЬНИК О.Г.**, канд. юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
tatianatkachenko15@gmail.com

Хабарництво як вид прояву корупційних діянь проти Основного Закону України – Конституції

Конституція України є головним законом держави та має найвищу юридичну силу серед усіх інших законів України. Багато різних законів та нормативних актів приймаються на основі Конституції і повинні відповідати її нормам. Конституція України була прийнята 28 червня 1996 року, що стало початком та символом консолідації Українського народу в розбудові України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Сама Конституція України являється серцевиною національного конституційного права в країні.

Верховенство закону та громадянське суспільство повинні гарантувати людині, її громадянину, максимальну свободу і вільний розвиток його особистості. Для досягнення цього необхідно, щоб в даній державі і суспільстві правопорядок ґрунтувався на певних принципах, встановлених Конституцією і законами країни, зокрема, на принципах демократії,

гуманізму, соціальної справедливості, конституційності, законності тощо. Але з кожним роком це стає все більш неможливим через злочини, пов'язані з хабарництвом.

Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Ці положення Конституції поширюються на всіх без винятку службових осіб, незалежно від того, чи виконують вони свої службові обов'язки у державному чи громадському апараті, в органах місцевого самоврядування або на окремих підприємствах, в установах і організаціях. Не має також значення, службове становище особи (звання, ранг, чин, кваліфікаційний клас), відомча належність органу, характер і сфера його діяльності, обсяг повноважень або форма власності, на підставі якої створені та функціонують підприємства, установи і організації.

При розгляді заяв та повідомлень про злочини, пов'язаних з хабарництвом необхідно чітко усвідомлювати різницю між злочином та корупційним діянням, маючи на увазі, що адміністративна відповідальність за ч. 2 ст. 1 Закону України «Про боротьбу з корупцією» настає лише за умов, коли діяння особи, уповноваженої на виконання функцій держави, не містять складу злочину.

Суть підкупу як асоціального явища полягає в тому, що деякі недобросовісні чиновники, наділені повноваженнями державою чи громадськими організаціями, перетворюють дане своє положення на джерело здобутків та високих доходів за рахунок чужого майна. Таке явище порушує політику та діяльність різних компаній, установ, організацій, грубо порушуючи їхні права та законні інтереси громадян. Як досвід останніх років показує, в більшості випадків корупційного діяння, давання хабаря чиновникам з певною метою, щоб обійти закон або для отримання певного порядку пільг. Одержувач хабара забезпечує ці пільги, привілеї та створює об'єктивні умови для обмеження прав та законних інтересів інших громадян. Такі дії підривають гарантії реалізації конституційних прав, які закріплені в Конституції України. Наприклад, право на працю, відпочинок, пенсії, захист життя та здоров'я, житло, освіту та інші.

В такий спосіб, хабар посадовій особі ставить звичайного громадянина в позбавлені певних можливостей реалізувати своє право на законне право до певних пільг та привілеїв. Таке незаконне рішення на користь хабародавця руйнує всі закони щодо боротьби проти корупції.

Згідно минулорічних даних 2020 року, динаміка зміни Індексу сприйняття корупції в Україні зросла до 33 балів із 100 можливих. Ці показники відображають нам той факт, що в Україні все ще існують корупційні діяння і дані виявлені ризики можуть нас суттєво відкинути в минуле, коли з корупцією не боролися.

Але порівнюючи з минулими роками, даний індекс дещо покращився в хорошу сторону завдяки запуску Вищого антикорупційного суду з відповідною підсудністю та перезапуску Національного агентства з питань запобігання корупції. Саме ці події нарешті “завершили ланцюжок” створення антикорупційної інфраструктури в Україні, що до цього могла працювати лише частково.

На початку 2020 року Transparency International Ukraine (антикорупційна організація по запобіганню та боротьби з корупцією) надала 5 рекомендацій, які б могли значно покращити показники України в СРІ (Corruption Perceptions Index). Станом на кінець року, жодна з них не була виконана повністю, дві були виконані частково, а три були не виконані.

Отже, одним із пріоритетних завдань влади та органів по боротьбі з корупцією має стояти належна реалізація законів Конституції та інших нормативних актів в яких передбачені законні права та свободи людина і громадян. Дане дотримання законів та контролювання держави має слугувати гарантом від свавілля, беззаконня, самоуправства, зловживання та вольових рішень органів державної влади і місцевого самоврядування, їх

посадових осіб щодо ставлення до своїх громадян та порушення головних законів. Якщо дане дотримання законів державними посадовцями буде дотримано, тоді в майбутньому корупція зникне і наша держава стане найменш залежною від зловживання влади в корупційним спосіб, який є нині.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25-26. ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Про запобігання корупції. Закон України Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Індекс сприйняття корупції-2020 [Електронний ресурс]. – URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>

ЗМІСТ

Бровко Н.І. Моральний зміст конституційних норм: проблеми правового регулювання при побудові інформаційного суспільства в Україні.....	3
Нікітенко О.І. Конституція України гарант права і свободи людини та їх гарантії.....	4
Сафроненко В.М. Конституційно-правова відповідальність Президента України.....	7
Сокиринська О.А. Порухення прав дитини через участь у збройних конфліктах.....	8
Макарчук В.В. Деякі конституційно-правові аспекти забезпечення національної безпеки і оборони України.....	9
Малишко І.В. Доказування в конституційному судовому процесі.....	12
Росавицький О.О. Історична сутність та значення Конституції Пилипа Орлика.....	13
Мельник О.Г. Сутність та значення закріплення в Конституції України положень щодо курсу України на членство в Європейському Союзі та НАТО.....	15
Поляруш-Сафроненко С.О. Децентралізація муніципальної влади України в сучасному конституційному процесі.....	16
Єфремова І.І. Проблеми реалізації конституційного права на психічне здоров'я.....	18
Настіна О.І. Медіація та захист прав суб'єктів господарювання: конституційно-правовий аспект.....	19
Самойлович А.А. Про конституційне закріплення до європейського та євроатлантичного курсу України.....	20
Обіюх Н.М. Конституційно-правові засади захисту прав суб'єктів підприємництва в сучасних умовах.....	21
Ломакіна І.Ю. Забезпечення конституційного права на працю в сільському господарстві.....	22
Мельник В.О. Окремі аспекти реалізації Конституційного права на якісне дитяче харчування.....	24
Ковальчук І.В. Конституційний обов'язок сплати податків, як детермінанта правового статусу платника податків.....	25
Пахомова А.О. Особливості конституційного права на судовий захист.....	27
Ярмоленко Ю.В. Конституційно-правовий договір.....	29
Кононюк П.О. Екологічна міграція : конституційно-правові аспекти.....	30
Петрук Н.В. Конституційно-правова відповідальність.....	32
Обертос О.С. Порухення територіальної цілісності та недоторканості України в сучасних умовах: конституційно-правовий аналіз.....	34
Діденко В.А. «Система стримувань і противаг» як засіб реалізації принципу розподілу влади.....	36
Ткаченко Т.Д. Хабарництво як вид прояву корупційних діянь проти Основного Закону України – Конституції.....	38